

ABONAMENTUL:

Pe un an . . . 28— Cor.
Pe jumătate an 14— „
Pe 3 luni . . . 7— „
Pe o lună . . . 2-40 „
Numărul popular:
Pe un an . . . 4— Cor.
Pe jumătate an 2— „
Pentru România și
America . . . 10— franci.
Numărul de zi pentru Ro-
mânia și străinătate pe an
40 franci.

ROMÂNUL

REDACTIA
și ADMINISTRAȚIA:
Strada Batthyányi Nrul 2.
INSERTIUNILE
se primesc la adminis-
trație.
Mulțămite publice și Loc
deschis costă șirul 20 kleri.
Manuscrisurile nu se în-
napoiază.
Telefon pentru oraș, co-
mitat și interurban Nr. 730.

O reparațiune

de I. L. CARAGIALE

In numărul 29 al „Tribunei“ din Arad, pag. 6, coloana 3, a apărut, spre aiurirea tuturilor românilor de bine, o notiță minusculă, pe care a reprodus-o „Românul“ în fruntea numărului său de a-doua-zi, dându-o în judecata opiniei publice a întregii românimi.

In adevăr, notița aceea, credem că nu i-ar fi trăsnil pin cap s'o scrie nici celui mai rabiast șovinist maghiar de cea mai josnică speță.

Tot a-doua-zi, vine în „Tribuna“ un fel de dulceagă retractare: onorata redacțiune se lapadă pur și simplu de orice răspundere, pe cuvântul că notița aceea a fost publicată „fără știrea onoratei redacțiuni“, fapt care onoratei redacțiuni i se pare „regretabil“.

Cum am zice, și batjocură — ocară nu era de ajuns.

Cum asta?

Un individ deșuchiat, în toiul târgului, trage o palmă unui om pacinic, și când acesta, amețit de așa ofensă, vrea să deschidă gura, deșuchiatul, zimbând grațios, îi spune că a fost numai o greșală de mișcare, așa, din nebăgare de seamă, și-i cere cavalereste pardon, bătându-l amical cu palma cealaltă pe umăr.

Frumos destul!

Prin gazeta dumitale, care inundă trei țări, se aruncă ocară infamantă asupra a mii de oameni cinstiți; se denunță, cu

sarcasme pline de acel miros specific al speluncilor bucureștenești, unde se strâng, în academii libere, toți intelectualii de industrie, — se denunță în gazeta dumitale, că rațiunea și temeiul însuflețirii unei mari întruniri naționale sunt numai pițula și groșița, pofta chefului de gură-cască de-o parte, de alta setea de reclamă — adecă imbecilitatea celor mulți și șarlatania celor puțini... Iar, a-doua-zi, declari, calm și senin, că nu iei nici o răspundere pentru ocară aceasta făcută unui neam întreg „fără știrea dumitale“, om nevinovat; ba, chiar o regreți.

Așa, scurt și cuprinzător... Foarte comod!

De sus, de pe o fereastră a casei dumitale, se aruncă zoale în capul publicului; iar dumneata, stăpânul casei, zimbând candid, declari, dela altă fereastră, că desaprobi această murdărie săvârșită fără voia dumitale, ba chiar îți pare... necuviincioasă.

Ei! apoi, să ne ierți! așa nu merge, onorate și nevinovate domnule!

Pentru lăturile aruncate de pe o fereastră a dumitale, dumneata, ca stăpân al casei, ești mult mai răspunzător decât să se mulțumească lumea, înzolită din cap pînă 'n călcăie, numai cu atâta din parte-ți — numai cu o platonică desaprobară și cu un regret mălaeț.

In casa dumitale, dumneata ești stăpân, și, dacă ești om de omenie, se cuvine, numai-decât, pe făptuitorul, care ți-a rușinat în primul rînd casa și obrazul dumitale prin fapta lui nesocotită — orcine ar fi acela, slugă ticăloasă or copil desfrânat — să-l iei frumușel de ceafă și, fără cea din urmă cruțare, să-l arunci lumii spre înfierare.

Așa ar trebui să faci onorata direcțiune a „Tribunei“: să arate îndată cine este anume acel brav desmățat care, abuzând de lipsa unei supravegheri normale a redacțiunii gazetei, a îndrăznit, mascat să ofenseze într'un mod așa de pervers o lume întreagă — ca un senior căpiu din întunecatele vremuri feudale pe niște bieți servi timpți de mizerie...

Să fie îndată cunoscut numele pentru mult timp detestabil, și pilduit numai decât ignobilul individ.

Și, dacă pricepe ce spunem destul de răspicat, cel d'întăiu care e dator să-l pilduiască în fața lumii ofensate pe acel descreerat este însăși direcțiunea „Tribunei“.

Aceasta ar fi, în adevăr, o reparațiune a urmărilor „regretabilei lipse de supraveghere redacțională“.

Ne place a spera, că nu în zădar, împreună cu toți românii de bine, o dorim și o așteptăm.

Cetatea lui Tepeș-Vodă

— Poenarii —

Fragment din „Vechile cetăți românești“ de Alex. Lăpedatu

Cetatea dela Poenari, numită în timpul din urmă, prin influență literară, cetatea lui Tepeș-Vodă, e situată în partea cea mai de sus a văii Argeșului, în plaiul Loviștei, 3 km la nord de satul Căpățâteni (com. Corbeni), unde se deschide trecătoarea, ce duce prin Carpați, în Țara Făgărașului. — Ruinele ei, mărețe și impunătoare încă și astăzi, după cel puțin trei secole dela pustiire, se văd pe culmea unui munte de piatră, înalt de vre-o 400 m., abrupt și deci greu accesibil, ce se ridică în malul Argeșului, tocmai în cheia lui — „la începutul strămtorii defileului, care pornește de aci și ține până în creerii munților.“

Tradiția istorică, păstrată în vechia cronică a Țării-Românești, atribue zidirea acestei cetăți lui Vlad-Vodă Tepeș, care, scrie cronicarul, „au zidit cetatea dela Poenari“, iar „pentru o vină mare ce au fost făcut unui frate al Vladului-Vodă, când au fost în ziua Paștilor, fiind toți orășanii din Târgoviște] la ospete, iar cei tineri la hori, așa fără veste pe toți i-au cuprins. Deci câți au fost oameni mai bătrâni, pe toți i-au înțepat de ou ocolit cu ei tot târgul, iar câți au fost tineri cu nevestele lor și cu fete mari, așa cum au fost împodobiti în ziua Paștilor, pe toți i-au dus la Poenari de au tot lucrat la cetate, până s'au spart toate hainele de pe ei, și au rămas toți despoiați în peile goale.“

Intrucât această tradiție are vre-o valoare istorică vom vedea mai încolo. Deocamdată reținem aci că, după ea, cetatea dela Poenari n'ar data decât de pe la începutul jumătății a doua a sec. XV, timpul domniei lui Vlad-Vodă Tepeș (1456—62), ceea ce s'ar părea, că se confirmă și prin totală lipsă de mărturie documentare asupra ei până la această epocă. Cu toate astea ținând seamă de împrejurările de dezvoltare și de organizare ale Țării-Românești se poate afirma fără teamă de greșală, că cetatea dela Poenari e cel puțin cu două veacuri mai veche. Căci întemeierea ei stă în legătură cu activitatea de colonizare și organizare a cavalerilor Teutoni în Țara Bârsei și, dincoace de munți, în așa zisele părți transalpine, unde ei întemeiară cetatea dela Dâmbovița.

Întrebându-ne deci: în ce legătură stă cetatea dela Poenari cu cetatea dela Dâmbovița, deci cu acțiunea de colonizare și organizare a cavalerilor Teutoni dincoace de munți, răspundem: direct, în nici una. Căci această cetate cade în afară de confiniile de așezare și expansiune ale fraților Ordinului lui Hermann de Salza: ea se găsește într-o regiune, care, geograficește are alte legături cu părțile transcarpatine decât acele, prin care în mod firesc, cavalerii Teutoni ar fi putut trece din posesiunile lor în părțile noastre, zise pe atunci cumane.

Totuși, indirect, cetatea dela Poenari e și ea, credem, de origină teutonă. Căci sistemul apărării teritoriilor posedate prin castele (castra) s'a răspândit repede. Astfel găsim atari cetăți și în

alte părți, — le găsim bunaoară, în sec. XVI, la Făgăraș, la Tâlmăciu și la Turnu Roș, ca să nu menționăm, decât pe cele mai apropiate. Iată dar, că și de astă parte, pe cealaltă trecătoare mai frecventată a Carpaților meridionali, au putut intra în țară cetățile de modă teutonă.

Și într'adevăr, înainte de întemeierea Principatului, se constată existența unei atari cetăți în regiunea Oltului de sus, la gura Lotrului, ridicată în acest loc, pe vârful unui munte, zice-se, de Comitele Conrad, căruia regele Bela IV al Ungariei îi dăruie la 1233, cum se știe țara Loviștei, cuprinzând de-a dreapta Oltului, ținutul de sub munte până în apa Lotrului. Această cetate, înălțată întru paza și apărarea noii posesiuni transalpine a numitului Comite, a trebuit să dureze cel puțin cât a durat, fie chiar numai nominal, cum crede d. Iorga, stăpânirea acestuia și a urmașilor săi în țara Loviștei — până la începutul sec. XIV.

Știri noi asupra ei nu mai avem până la 1453, când aflăm, că regele Ladislau al Ungariei autoriză pe Sibieni a o restaura împotriva Turcilor. Asta dar la această dată „castrum Lothorvár“, cum îl numește scrisoarea regală, era dărămat, de sigur cu mult înainte. Și cum, firește, Sașii nu avură nici o putere a-l reface, fiind sub stăpânirea Țării-Românești, rămase tot astfel și după aceea. Ruinele lui se mai vedeau încă pe la 1720. Căci iată ce scrie Friederich von Springfels, care le-a văzut atunci, despre ele: „La revărsarea sa [a Lotrului] în Olt, se văd pitulate, de-a stânga, pe vârful muntelui, rămășițele unui vechiu castel, numit Domnișor (sic). După spusa locuitori-

Democratizarea Ungariei

(C) Fără îndoială că pe lângă șovinismul, care prezidează la conducerea Ungariei, o piedică însemnată pentru dezvoltarea ei stă în caracterul oligarhic al vieții statului. Și amândouă, șovinismul ca și domnia de clasă, găsim un puternic sprijin pe de o parte în temperamentul poporului maghiar, dar mai vârtos în așezămintele statului și în otrava de esență mai mult mozaică, pe care presa o aruncă în viața publică a acestei țări. Și iarăși amândouă, jidovimea ca și oligarhia maghiară, au tot interesul ca să cultive în straturile largi ale poporului maghiar această buruiănă veninoasă a șovinismului de rasă, care neagă totul, iar, înainte de a clădi ceva, tinde să risipească temelile actuale ale statului. Ele au interesul de a ridica la valoare de program politic acest vis straniu al imperialismului maghiar! Și a știut întotdeauna această tovărășie iudeo-maghiară să înșele credința lumii europene prin reclama de vitrină a libertăților maghiare, în vreme ce înăuntru, în dughiană se desfăcea, cu mărunțea și uneori cu ridicata, această marfă ademenitoare a „ideei”. Și cine poate să-și imagineze cătățimea de aur stors din truda și sudoarea atâtor milioane pentru a corupe presa europeană, care era chemată să facă a dăinii această minciună păstrătoare de privilegii. Îndeosebi presa jidovească a oferit un larg sprijin acestei domnii feudal-semite, care a prezidat la prăbușirea mândrului Regat al Poloniei.

Multă vreme corupția și-a urmat triumfătoare calea, în afară, dând rezultate strălucite în redacțiile marilor ziare europene și adormind spiritul umanitar al lumii civilizate cu aureola luptelor pentru libertate de odinioară și cu vorbe late pentru stările de azi.

Din fericire pentru noi ca și pentru țară, povestea începe să se apropie de sfârșit. Grație tipetelor din năuntrul țării, suflete desinteresate din lumea cultă a

Europei încep a întreba serios: *ce e în Ungaria?* Cuvântul lor întemeiat pe fapte, dă altă îndrumare presei cinstite și reduce la tăcere parte însemnată din presa de santaj politic a Europei.

Democratizarea vieții publice din cealaltă jumătate a Monarhiei și mai vârtos lupta tot întefită a neamurilor și — să sperăm — a unei părți din poporul maghiar, vor da, mai curând sau mai târziu, lovitură hotărâtoare minciunii urâte din acest veac civilizată!

Noi Români, singurii cari am fost împărtașiți de zâmbetul de pace al domniei oligarhiceșovine, dând azi ca și în trecut guvernului tributul obicinuit de *lichele*, noi Români suntem datori să facem cel dintâiu pas de apropiere și de unire cu frații de aceeași suferințe din această țară. Fără îndoială, că atunci, când cu neamul nostru însuși s'ar fi tratat „pacea”, guvernul maghiar nu-și putea îngădui acea trecere cu vederea a celorlalte 8—9 milioane de nemaghiari, cari, dacă nu sunt lacome de „pacea” guvernelor ungurești, sunt însă însetate de dreptate ca și noi! Comitetul național român nu putea discuta decât o *pace*, care asigură nu concesiile neînsemnate sau cine știe ce favoruri pentru persoane sau categorii sociale, ci libera dezvoltare a poporului în cuprinsul lui larg, drepturi egale — prin urmare pentru toți cetățenii țării acesteia!

Vremile de pacinică conviețuire, cari se anunță în Austria trebuie să ne îmbărbăteze și mai mult. Din convingerea, că în aceste timpuri de civilizație, de cultură largă și națională ale statelor, nu se poate consolida un stat poliglot decât pe temelia egalei îndreptățiri, a celei mai libere dezvoltări — din această convingere trebuie să hrănim puterile noastre! Dacă conducătorilor Austriei de acum 20 de ani li s'ar fi formulat numai unele pretenții mărunte, cari azi sunt transformate în concesiile, nu le-ar fi fost mică indignarea, fără îndoială. Gândul dominației germane e aproape stins în cercurile conducătoare și dacă mai e vorbă de luptă,

ea se poartă la granițele etnice și culturale, — o luptă de afirmare și de conservare națională.

La aceste frumoase rezultate în viața politică a Austriei s'a ajuns printr'o stăruitoare și îndelungată muncă pe calea culturii și printr'o intransigentă și îndârjită luptă politică.

Democratizarea Ungariei va veni mai curând ori mai târziu prin lupta popoarelor nemaghiare, ca și prin lupta acelei părți din poporul maghiar, care, adăpată la altă cultură, înțelege glasul vremii.

Democratizarea Ungariei va veni prin democratizarea luptelor noastre, prin înrolarea în șirurile noastre a tuturor ostașilor mulți și fără nume, cari au o limbă de apărat și drepturi de revendicat.

Școala noastră, toate instituțiile de cultură să-i cheme! Adunările populare tot mai multe să-i urnească din toate saatele, din fiecare cămin!

Nădejdea unor vremi mai drepte să prindă rădăcini în toate sufletele, să se prefacă în credință învietoare de puteri!

Cu aceste puteri, isvorite din conștiința comună a celor subjugăți și exploatați, se va putea urni și prăbuși acest monstru al domniei feudal-semite din Ungaria. Prin ele întâiu! — iar împrejurările favorabile vin acolo, unde e luptă, căci cele mai favorabile împrejurări lupta le creiază.

Pentru aceasta însă se cere credință multă!

Politica de partid și morala

de Frederic Paulsen

VII.

Dezvoltarea și viitorul luptei de partid.

Am analizat morala existentă și morala, care ar trebui să domnească. Mai atingem la sfârșit și întrebarea: în ce relație stă ceea ce este cu ceea ce ar trebui să fie? Se întâmplă o *apropiere* spre ideal? Arătăm progres în exercitarea luptelor de partid?

Cred, că se poate arăta un progres. Se poate recunoaște în istoria luptelor de partid

lor a fost un castel de hoți”. Identificarea acestor ruine ca străvechiul Lothorvár al Comitelui Conrad se datorește lui Seyvert, editorul lui Springfels.

Dar țara Loviștei, cum a arătat B. P. Hașdeu și a precizat în urmă d. D. Onciul, se întinde și de-a stânga Oltului, cuprinzând întreaga regiune ce până azi încă se numește plaiul Loviștei și în care, am spus la început, se găsesc ruinele cetății dela Poenari. Faptul acesta, că cetatea se află pe teritoriul stăpânit odinioară de Comitele Conrad și urmașii săi, precum și faptul, că ea se găsește atestată ca existentă curând (1220) după îndepărtarea stăpânirii (1311), ne duce la încheerea — pe care o emitem numai ipotetic — că originea ei trebuie pusă în legătură cu posesiunea ungurească a Loviștei: căci precum atunci s'a fost ridicat, de-a dreapta Oltului, cetatea Lotrului, asemenea, de-a stânga lui, s'a putut ridica cetatea Argeșului, pentru stăpânirea celeilalte jumătăți din teritoriul donat Comitelui Conrad și urmașilor săi.

Prima mențiune, la care ne-am referit mai sus, a cetății argeșene e din 1330. Căci hotărât, acel „castrum Argias”, pe care cronicile contemporane și documentele posterioare îl atestă ca existent pe vremea expediției lui Carol Robert în Țara-Românească e cetatea numită de ai noștri dela Poenari, după numele satului domnesc din vale zis în vechime (fiind în cheia Argeșului) și Cheiani — ai cărui locuitori, moșteni liberi, făceau, probabil, serviciul trebuitor la cetate, în schimbul folosinței moșiei domnești. — El nu

poate fi reședința domnească a țării dela Curtea-de-Argeș, pentru două motive; întâiu, emis de Hașdeu, că aceasta n'a fost întărită niciodată, al doilea că vechile noastre documente, cari fac totdeauna distincție între localitățile cu cetăți și cele fără cetăți, numindu-le pe cele dintâiu: castrum, arx sau grad, nu numesc nici odată Argeșul altfel de cât simplu: Argias sau Argeș.

Se pare deci că, în deosebire de cetatea Lotrului, care a fost părăsita și dărâmată, cetatea Argeșului, după ce ajunsese în posesiune românească, a fost menținută și îngrijită, servind ca loc de retragere al Domnilor în vremurile grele ale invaziunilor dușmane. Aci a fost urmărit, cu mare nenoroc pentru Unguri, Basarab-Vodă la 1330 și aci a fost lovit, credem, după vestita bătălie dela Rovine, Mircea-cel-Bătrân, la 1384 de Turcii rivalului său Vlad.

Domnul, care a dat însă o nouă viață cetății dela Poenari, a fost Vlad-Țepeș, acel care a zidit, după toate probabilitățile, și cetatea cea nouă a Dâmboviței de jos, dela București. Într'adevăr, în a doua jumătate a sec. XV, cetatea argeșană se vedea a fi avut o deosebită importanță: un boer de frunte, cumnat de Domn, e comandant al ei — vestitul Gherghina Părcălabul lui Vlad-Vodă Călugărul.

Pentru ca însă cetatea să fi avut o astfel de importanță, încât sfetnicul de frunte al domniei să fi fost chemat a porunci slujitorilor ei, neapărat ea trebuie să fi avut și un deosebit rol militar, câștigat de bună seamă prin reorganizare și renovare. Aceasta din urmă e dovedită, de alt-

mintrelea, prin cercetările speciale asupra arhitectonice și tehnice sale constructive. Căci iată ce zice în această privință d. Arh. V. Stephanesco: „Un lucru e sigur — că clădirea despre care vorbim (cetatea dela Poenari) aparține stilului romano-unguresc de prin veacul XV”.

Dar renovarea aceasta, căreia îi va fi urmat și reorganizarea cetății, n'a putut veni dela Vlad-Vodă Călugărul, nici dela predecesorii săi Basarab Mlad și Basarab Laiotă și nici dela înaintașul acestora Radul-cel-Frumos, cari n'au fost Domni la construirea cetății. Singurul care a putut face această operă e Vlad-Vodă-Țepeș, ca unul ce, războindu-se împotriva Turcilor, avea nevoie, pe lângă locuri de apărare în părțile de jos ale țării, la șes, de alte locuri de retragere, în părțile de sus ale țării, la munte. Acesta e fondul istoric al tradiției din cronica țării, care atribuie zidirea cetății dela Poenari lui Vlad-Țepeș, — fond pe care, prin asociere de elemente ușor de explicat, s'a brodat apoi întreaga poveste reproducută la începutul acestui articol, cu boerii vinovați dela Târgoviște, cari spre grea osândă au fost puși să lucreze în cetate până s'au spart toate hainele de pe ei, de au rămas toți despuiați, în peile goale...

Gherghina păstrează părcălabia Poenarilor în tot timpul domniei lui Radul-cel-Mare. La 1507 el figurează încă în tratatul încheiat de acest Domn cu Ungaria în fruntea sfatului domnesc ca „Gyrgina castellanus castris Poynar”. După moartea lui Radu, se pare, că noul Domn Mihnea ca să-și asigure întreaga stăpânire a

ceva analog cu ceea ce iese la iveală evident în istoria războaielor — o umanitate progresivă.

Războiul n'a încetat nici când de a-și pune în serviciul său mijloace de nimicire nouă, înfricoșate: secolul ultim stă în fruntea tuturor celorlalte. Totuși, într'aceleși timp, a dat la o parte războiul tot mai mult sălbătăcia sa barbară și în privința aceasta poate să se laude secolul al XIX-lea, că stă în fruntea celorlalte — a făcut mai umană purtarea războiului; înainte de toate a învățat pe combatant să stimeze în dușman pe omul din el; numai puterii de război dușmane i s'a declarat atacul, și nu celui lipsit de arme; chiar și ostașul, îndată ce nu mai poate să se manifeste ca ostaș, fiind rănit sau prizonier, încetează de a fi considerat și tratat drept dușman, este cruțat și îngrijit. Vom putea recunoaște aici unul din cele mai frumoase triumfuri ale umanității și n'avem să ne stricăm bucuria nici în urma recidivelor ocazionale în barbarie, nici în urma vorbirilor ascuțite sau a considerațiilor sofiste: dacă nu are ca urmare asprimea până la cruzime în purtarea războiului, războiul fără de milă și fără de pardon, o mai bună cruțare a vieților omenești și deci, dacă nu este mai omenească ținuta aceasta, decât un război cu restricții și cu considerații umane.

Și mai este un alt progres: războaie curat dinastice, dupăcum se purtau mai înainte din cauza orgoliului și toanelor unui drept, nu se mai pot purta astăzi; războiul este necesar numai atunci, dacă o cer interesele de viață ale poporului. În sfârșit: războaie de exterminare, dupăcum s'au purtat în vremurile trecute pretutindeni, dupăcum purtau semințiile și orașele grecești statornic întreolaltă, nu mai sunt cu puțință între popoarele civilizațiunii creștine; s'a înrădăcinat în sufletele oamenilor ceva din simțământul, că aparțin unei familii de popoare, care ar ajunge mai săracă în urma pierderii uneia din membrele ei.

Schimbări identice s'au întâmplat și în lupta de partide. Lupte de partid, cum existau statornic în toate orașele grecești, nu se mai pot da în ziua de astăzi; ticăloșia și cruzimea acelor lupte, dupăcum ne apar în povestirea faptelor istorice ale lui Thucidides, ne ating ca nește amănunte dintr'o altă lume, am zice, a unei lumi barbare, dacă n'ar precede căsăpirea celor învinși războieră plină de artă cu orașuni frumos ticluite. Să ne aducem aminte și dialogele platonice; gloria sofistului și a învățătorului elocvenței era să fie stăpân peste arta și să fie în stare a învăța pe fiecare, „să omoare, să trimită în exiliu, să facă să i-se răpească averea oricui, cui va vrea el“, după pofta inimii, cu ajutorul stăpânirii asupra voinței poporului și în urma cărmuirii hotărârei poporului.

Sau să ne aducem aminte de războaiele civile romane și a proscritiunilor, cari au urmat. Sau de războaiele de partid ale evului mediu, din ora-

șele italiene, de Florența, de mult lăudată cetate a artelor, sau de luptele între senat și bresle, în orașele germane: și aici era de cele mai multe ori sfârșitul rostogolirea la pământ a capetelor celor învinși. Sau să aruncăm ochii în scrierile de controversă ale partidelor, ale partidului împărătesc german și a celui al papei dela Roma: nu există păcat și nici ticăloșie, cu care să nu se fi învinuit Henric al IV-lea și Grigore al VII-lea.

Față 'n față cu acestea se poartă luptele de partid din ziua de astăzi cu cumpăt și moderațiune, cel puțin în Germania și lucrul acesta se referă, mai mult sau mai puțin, și la celelalte state civilizate. Calomnia, comparată cu cea descrisă mai sus, e restrânsă în margini mai modeste; să tragi în discuție persoana contrarului și afacerile sale private, folosindu-te de ele ca armă în lupta de partid, nu mai are coloritul cinstei astăzi, deși elocvența nu abandonează cu desăvârșire acest procedeu. „Omorârea, expulzarea și confiscarea averei“, ținta obicinuită a luptelor de partid din vechile state-orașe, se poate considera astăzi ca neexistente pentru tendințele obicinuite ale politicii noastre de partid; cel învins se retrage simplu în grupul minorității și începe din nou lupta pentru recăstigare majorității. Și, în sfârșit, a dispărut și trădarea de patrie, după cum era obicinuit în Grecia, ca în fiecare oraș să conspire un partid cu dușmanul extern și nu numai cu Sparta și cu Teba, ci și cu Macedonenii și Persii. În presă de partid e uzitat și astăzi, nu-i vorba, să învinuiești pe contrar cu dușmănia față de stat, cu principii lipsite de patriotism, imbiabate de internaționalism, cu reprezentarea intereselor stăinătăței ș. a. m. d.

Maniera aceasta însă este atât de uzată, în cât abia de mai are succese; nimeni nu mai crede în acuzele acestea, în cazul cel mai rău cetitorul extrem de naiv. Conștiința de stat și conștiința națională au ajuns atât de tari, încât dispăre în curând în fața dușmanului patriei comune orice divergență de partid.

Dacă ne întrebăm de cauzele acestei schimbări înspre bine, avem să le căutăm poate mai puțin într'o schimbare a naturii omenești, decât în schimbarea relațiilor generale ale vieții istorice. Și faptul acesta nu este de deplâns, dimpotrivă, ne dă pentru viitor speranțe cu atât mai fondate.

Remarc trei momente:

1. *Formarea de state mari naționale*. În aceste state se desvoaltă conștiința națională până la un grad atât de mare, încât se face imposibilă conjurarea cu dușmanul patriei; cu aceasta s'a luat luptei de partid unul din cele mai însemnate momente de neîncredere și de inveninare. Totodată primesc partidele în statul cel mare un caracter impersonal; momentul personal, care preface în statele cele mici partidele în fracțiuni și care întărește mai cu seamă lupta de par-

tid, ajunge în relațiile mai largite în planul al doilea; partidele sunt confundate în elementul complexului, o formațiune de partid este posibilă numai pe baza intereselor mari, generale, materiale sau ideale. Tocmai printr'asta li-se ușurează partidelor poziția, ca să-și poată recunoaște reciproc îndreptățirea lor relativă de existență.

Politica în Ungaria

„Sistemul“ în comitatul Hunedoarei.

În comitatul Hunedoarei au ieșit la iveală, cum am amintit, abuzuri revoltătoare. Abuzuri de acestea vor fi ele și în alte părți, dar nimeni nu îndrăznește să le descopere.

În Ungaria nu-i permis adecă să descoperi hoțiile și alte abuzuri administrative, ci rămâne, ca acestea să se descopere „din oficiu“.

Sâmbătă, o deputațiune ungurească din comitatul Hunedoarei, în frunte cu contele Batthyány T., Barcsay A., Eitner Zs. și Justh I. s'a prezentat la ministrul președinte Khuen Héderváry, rugându-l, „să înceteze goana pornită împotriva oamenilor dela administrație“.

Oratorul Ajtay A. a spus ministrului președinte, că „ancheta a constatat numai neglijențe mici. Comisarii ministeriali cutreeră întreg comitatul, fac incomodare vicecomitelui, subprefecților și slujbașilor, iar destituirile se țin lanț. Aceasta e o stare nesuferibilă. În ori care comitat se întâmplă lucruri, ca cele din comitatul nostru. *Ancheta a turburat liniștea publică din comitat.* Toată goana aceasta se atribuie antagonismului dintre prefectul și vicecomitele comitatului. Prefectului Mara László, care, deși n'a ținut nici odată vre-o cercetare oficioasă și n'a controlat slujbașii, totuși nu i-s'a întâmplat nimic. De-odată însă, ca din bun senin, se pretinde ordine și corectitudine. Faptul, că ziarele ne-au făcut comitatul de ris și rușine, au atins foarte neplăcut publicul“.

În răspunsul său ministrul președinte Khuen-Héderváry a declarat, că scopul lui nu este să măture lumea de acolo, ci pe

țării trebui să întreprindă o expediție de supunere a cetății, poate chiar din mâinile lui Gherghina, unchiul decedatului Domn. Căci numai ca rezultat al unei astfel de expediții se poate înțelege înștiințarea ce el face brașovenilor în scrisoarea sa dela 5 Iunie 1508 din Argeș: „ex voluntate Dei boyaronumque, huius regni nostri gubernacula suscepimus omnesque boyarones nobiscum sunt, et omnia castra manibus nostri sunt“. Lui Gherghina îi urmează în demnitate, sub Mihnea-cel-Rău și Vlăduț-Vodă, Danciul Părcălabul, care se constată ca atare într'un hrisov dela acest din urmă domn din 27 Maiu 1510. E desigur, acel Părcălab dela Poenari (castelanus noster de Poynar) cu ale cărui „represalii“ amenință Mihnea-Vodă, într'o scrisoare din 18 Ianuarie 1509 pe Brașoveni, în caz când un concetățean al lor n'ar plăti o datorie, contractată dela un Turc numit Mehmet, prin unchiul său — medicul sas Petru dela curtea domnească din București.

În epoca aceasta, zisă a Pretendenților domnești, cetatea dela Poenari ajunge loc de osândă pentru cei ce se făceau vinovați de trădare împotriva domniei. Astfel, un cunoscut document din 1502 (în traducere veche, dela 1692) ne relatează că un Milea, fecior lui Voico al Tatului, fugind peste munți în Ardeal și ridicând alt Domn peste capul lui Vlad-Vodă Călugărul, au fost prins de acesta și trimis „de să-l arunce în cetatea Poenarilor“ — osândă din care îl răscumpără tatăl său, închinându-o mănăstirii Nacet, ctitorie alui Gheorghina Păr-

călabul. Dar Voico al Tatului, tată al Milii, zice citatul document, „au mers înaintea dregătorului domniei mele... de au dat și au închinat (mănăstirii Nacet) ce e mai sus zis satul jumătate din Topoloveni, ca să-i scoată capul fiu-său Milii dela cumplită moarte, și i-au scos capul lui“.

După Mihnea-cel-Rău nu mai avem știri despre Poenari până în vremea lui Radul dela Afumați. Acesta, primind dela Ludovic II al Ungariei, la 1522, posesiunile ardelenești Vințul și Vurpărul, dădu, în schimb, Regelui cetatea dela Poenari, unde puțin mai apoi, la 1524, după expedițiile lui Ioan Zapolya, Voivodul Ardealului, în Țara-Românească, întru respingerea Turcilor lui Mehemed-Beg, găsim o garnizoană ungurească sub comanda lui Nic. Tomory. Evenimentele se cunosc din raportul comisariilor trimiși de Regele Ungariei la 1552 în Ardeal să cerceteze veniturile fișcale ale țării, între cari și ale Vințului, și din scrisoarea lui Nic. Tomory, dată din Argeș la 1524, Septembrie 10 (Sabbato post festum Natavitatis Mariae) către Sibieni, ca să lase liberă trecerea neguțătorilor ce aduc proviziuni în cetatea dela Poenari — „ad castrum Poynar“.

După Tomory, care trecu Castelan la Făgăraș, comanda garnizoanei ungurești dela Poenari se dădu unui Sas — lui Petru Off, cum se vede dintr'o scrisoare a nefericitului Rege Ludovic II adresată la 1526 Brașovenilor prin care se poruncia acestora să dea noului comandant numai puțin de 600 floreni, „ca să nu piardă cetatea“.

Cu moartea lui Radu dela Afumați pierzându-se stăpânirea domeniilor ardelene, Ungurii trebuiră, desigur, să părăsească și ei cetatea dela Poenari, pe care o garnizonaseră până atunci în schimb pentru Vinț și Vurpăr. Iar când în 1539 Radul-Vodă Paisie redobândi aceste posesiuni, în vechile condițiuni, nu mai avem nici o mărturie, care să ne arate cum că garnizoana de odinioară s'ar fi întors la Poenari. Probabil că cetatea a rămas, de fapt, alor noștri, sub cari ea decăzu destui de repede. Căci Verancius, în scrierea sa citată mai înainte, spune, ca și despre cetatea Dâmboviții dela București, că nici nu merită a fi numită.

Ultimele știri, despre cetatea dela Poenari, le găsim în socotelile Brașovului, cari înseamnă la a. 1530, 1542 și 1543 sosiri în acest oraș a unui oare care Neagu „de Poynar“. Alte știri pe urma acestora nu mai cunoaștem. De bună seamă cetatea a fost dărâmată. Când — nu se poate preciza. Negreșit însă, ea și cetatea dela Dâmbovița, înainte de sfârșitul sec. XVI și, foarte probabil, cum spune tradiția populară locală, de către Turci, cari, după mărturia lui Walther, au dărâmat și cetatea dela Podul-Dâmboviței, nepuțând, de sigur, suferi înființarea mai departe în Țara-Românească a acestor două vechi fortărețe de munte, în cari Domnii noștri găsiră și puteau găsi oricând, la vremuri de nevoie, potrivite lăcașuri de retragere și apărare. Azi încă urmașii moșnenilor poenăreni din acele timpuri, păstrează amintirea locului din potrița cetății de unde tunurile turcești au dărâmat bătrânele și puternicele

cei rătași să-i aducă pe calea cea bună. „Necondiționat, ancheta trebuie continuată, căci altcum ea ne-ar da numai o iconă unilaterală”, a spus ministrul-președinte.

Cuvintele oratorului deputațiunii ar trebui eternizate, deoarece nu credem, ca acela, care va scrie cândva istoricul administrației comitatense să găsească date mai caracteristice și mai grăitoare ca acestea.

Intr'un comitat, durere, abia după mulți ani se face anchetă. Pe toată linia se constată ilegalități, încât aproape toți slujbașii au trebuit destituiți. Iar atunci, culmea nerușinării, domnii unguri din comitat merg la ministrul, rugându-l să înceteze facerea ordinii, să nu persecute (auzi obrăznicie?! N. R.) „oamenii”, căci nici în alte comitate nu se găsește o ordine mai bună. Pentru ce tocmai în comitatul Hunedoarei să se facă ordine.

Nu facem comentariu, ci dăm în traducere românească un mic extras din primarticolul unui ziar unguresc, în chestia aceasta.

„Deputațiunea din comitatul Hunedoarei prin nesocotința sa a dat armă în mâna acelor, cari agită în contra autonomiei și voesc statificarea administrației comitatense...

Nu cercetăm scopurile guvernului prin exmiterea acestei anchete. Ținem însă să observăm, că oricare ar fi ele, lucrul principal e, ca administrația să fie bună și totdeauna să se facă controlul care încetează nevoile. Comitatul, fie el opozițional, guvernamental, 48-ist, ori 67-ist, lucrul principal e, să administreze bine, iar din contră, să se pedepsească. Firește, mai corect ar fi, dacă în fiecare comitat guvernul, ori de cine ar fi vorba, ar trimite o comisiune la fel cu cea din comitatul Hunedoarei. Dacă deputațiunea ar fi dovedit, că guvernul voeste să remunereze servicii de cortezie și să pedepsească cărtirea opozițională, în cazul acesta opinia publică din țară era cu ea.

Acela, care este corect, nu se teme de nici un fel de anchetă. Ba din contră, imediat ce este bănuț, el însuși pretinde cercetare în contra sa. Domnii din Hunedoara însă spun, că și în alte comitate e miros greu, pentru ce oare să se desinficieze numai la ei... Noi însă pretindem desinficere generală. Dar și în comitatul Hunedoarei. Și peste tot locul, unde se aud plângeri și bănuțuri ca cele din comitatul Hunedoarei“.

ei ziduri. E așa numitul „Suhat al Turcilor”. O indicație cu privire la timpul, când a fost distrusă cetatea s'ar putea căuta în faptul închinării către mănăstirea lezerul a satelor domnești, aparținătoare Poienarilor (Cheiani și Căpățineni), închinare făcută de către Alexandru-Vodă Mircea (1568—1577). Căci, evident, odată ce locuitorii din Poienari, nu mai avură a sluji cetatea, Domnul le-a putut lua folosința moșiei domnești, pe care o ținură până atunci în schimbul acestui serviciu.

Odată distrusă și căzută în ruină, cetatea dela Poienari, a cărei origine se pierdea în vremile de întâie organizare ale țării, intră în domeniul legendei: fu atribuită Negrului-Vodă, fondatorul prin excelență al tuturor lucrărilor mari, pe care amintirea pământurilor, transmisă din neam în neam, le cobora până la începutul țării. Astfel, pe când izvoarele literare ale sec. XVII, cronici și prelucrări istorice, numesc încă vechea cetate argeșană tot dela Poienari, poporul a numit-o, precum o numește, din ce în ce mai puțin însă, și azi, cetatea Negrului-Vodă. Așa o înregistrează, rând pe rând, Bauer (cit. de Negrului-Vodi), Sulzer (Tschetatie Negrului-Vodi) și Sestini (Tschetatie Negrului-Vodi).

Aci e locul să arătăm că Sulzer n'a putut să identifice cetatea argeșeană cu cetatea menționată de cronica țării la domnia lui Vlad-Vodă Tepeș. El a crezut, că e vorba de două cetăți deosebite: cetatea Negrului-Vodă pe Argeș și cetatea Poienari, pe care istoricul german o caută și o așază în satul cu același nume, pe lalomița,

Două deputațiuni.

Sub titlul acesta ziarul „Világ” scrie următoarele:

„Acela, care, macar aproximativ, voeste să știe, ce se întâmplă în țară, ce puteri economice stăpânesc, ce valori spirituale și morale se formează în inima poporului nostru, adevărat în care direcție și spre ce reforme va pluti în viitor luntrea vieții noastre de stat: acela să nu uite la jucăriile vechi ale parlamentului și a lumii diplomaților, ci la acțiunile de viață ascunse, pe cari opinia publică numai, așa zicând, din întâmplare le știe, dar cari, ca și bubuiturile și scânteile înroșite ale craterului vulcanului, prevestesc cu siguranță marile transformări viitoare acelor, cari nu din comunicate oficiale, ci din faptele dezvoltării să năzuesc să lămuiească calea viitorului...”

Scrie apoi, că o deputațiune de femei sărace din Balmazújváros s'a prezentat la ministrul, cerând, să li-se dea muncă, căci altcum pier de foame.

„Pământ să i-se dea sârmanului țaran, — scrie numitul ziar, — iar prin administrație umană și cinstită să se facă imposibilă nedreptatea de mii de feluri și stoarcerea, care zi de zi sleiesc puterea de muncă a poporului: acesta ar fi întâiul pas, mare și hotărât în privința industrializării țării”.

Apoi vorbește despre o deputațiune de Români din Șopotul-nou. Șopotul-nou, se știe, a fost nimic de potopul de apă din Caraș-Severin.

Despre deputațiunea aceasta numitul ziar spune, că s'a prezentat la ministrul, ca să ceară ajutor bănesc, căci nu numai o singură comună, ci aproape întreg comitatul e expus să piară de foame.

„Văzând mizeria Ungurilor din Balmazújváros și a Românilor din Șopotul-nou, e imposibil, ca să nu ți-se strângă pumnii în contra acestei politice naționale domnești. Intr'una bat clopotele de alarm în țară, că Ungurii neași pier, iar naționalitățile au căzut pradă agitatorilor răutăcioși... Se scriu broșuri, foi volante și primarticole despre ocuparea de teren din partea naționalităților și despre respingerea Ungurilor... Incontinuu se vorbește despre cuceriri și pierderi.

Iar inima ungurească saltă sau descurajează la auzul acestor știri războinice și se cugetă, cât de îngrozitoare sunt stările acestea, saturate de cel mai sălbatic fanatism de rasă, de propagandă

pentru limbă, de subminări drăcești. Cu toate, că nimic nu e adevărat...”

Apoi sfârșește:

„...Dacă țaranul Slovac sau Român ar observa, că Statul unguresc îl apără față de orice exploatare, și-i sprijinește toate interesele de viață: atunci s'ar îngreua foarte mult munca a așa numiților „agitatori fără suflet”. Firește, politica neașă ungurească nu-și bate capul cu de-acestea...”

„Mizeria aceasta va dura până atunci, până când trimișii dela Balmazújváros și Șopotul-nou vor începe să se înțeleagă”.

Fără comentariu.

Consiliu de miniștri comuni.

Semificios se anunță, că ieri, Duminecă, a avut loc la Budapesta un consiliu al miniștrilor comuni sub președinția ministrului de externe, a contelui *Aehrenthal*, la care au luat parte miniștrii: *Lukács László* (finanțe) și *Hieronymi Károly* (comerț), iar din partea austriacă ministrul președinte baronul *Bienerth*, miniștrii *Mayer Róbert* (finanțe) și *dr. Glombinski* (căile ferate). Notar al conferinței a fost consulul suprem *Ferstel*.

S'au desbătut comunicările ministrului de finanțe bar. *Burian* în chestiile referitoare la Bosnia și Herțegovina, între cari și planul construirii căilor ferate bosniace.

CRONICA EXTERNĂ

Demisia lui Briand

Ministeriul Briand din Franța după toate semnele va demisiona. Cauza căderii lui este a se căuta în ținuta lui față de politica bisericească. Deputatul socialist Paul Meunier a interpelat în Cameră asupra legilor congregațiilor adusă la 1903, iar șeful socialiștilor radicali Malvy asupra executării acestei legi.

Ambii au atacat strașnic guvernul, că din toată legea aceasta nu s'a ales nimic, că abia cinci rugări de ale congregațiilor au venit la guvern, că mai sunt vreo 2800 cazuri, cari trebuiesc

jud. Dâmbovița, sat făcând parte din com. Tătărci și megieșindu-se cu alți Poenari (Apostoli) din jud. Prahova.

În timpul din urmă cetatea dela Poenari, prin influența literară, e cunoscută mai ales sub numele de cetatea lui Tepeș-Vodă, nume ce dispută și tinde să înlocuiască pe acel popular de cetatea Negrului-Vodă. Caracteristică e explicarea, ce se dă în această privință într'un răspuns la chestionarul arheologic a lui Odobescu din 1881, venit dela învățătorul școlii din Corbeni-Căpățineni: „Această cetate s'a pomenit de oameni până acuma a se zice cetatea lui Negru-Vodă; iar noi, după cum cunoaștem din istoria patriei, zicem cetatea mării sale (sic!) Domnului Vlad Tepeș”.

Cu privire la ruinele de azi ale cetății dela Poenari, dăm aci, de încheiere, după ce revista „Arhitectura”, cea mai completă și totodată cea mai competentă descriere ce s'a făcut până acum asupra lor de d. Arh. V. G. Stephanescu, descriere la care se referă și planul cetății mai jos reprodus:

„Din ceea ce a rămas azi se poate vedea oarecum planul (cetății), care e triunghiular, flancat la colțuri de turnuri, din cari unul enorm de mare, contra-forțat, servia ca donjon; lângă acesta se afla poarta cea mare, cu urme de pont-levis. Zidurile sunt de 2—3 metri grosime, făcute din cărămidă și piatră; pe ici și colo se mai văd urme de crenele, cari erau drepte, de piatră; unul singur se mai vede căzut în mijlocul turnului cel mare.

„Una din laturi e bine conservată (se vede în întregime), iar cealaltă e dărâmată complet. Turnurile sunt rotunde, iar camerele sunt pătrate. — Ferestrele sunt toate în plin centru: cele de sus mari, largi, cele de jos înguste, sub chip de meleteze.

„Cetatea era provăzută cu pivnițe mari, azi astupate de dărâmaturi. În mijlocul ei se văd încă urmele unui puț (poate că era un fel de oubliette). Din cetate se putea eși și afară, printr'o galerie subterană, a cărei eșire se vede în poalele muntelui, la locul numit „pivnița”, unde se mai distinge o boltă largă de cărămidă, adâncă de vreo 3 metri, — restul fiind astupat.

„Cetatea este zidită din piatră până la vreo 5 m. înălțime, iar de aci în sus din cărămidă. Lucru explicabil: s'a întrebuițat piatră până la o înălțime unde ea se putea ridica, iar cărămida, fiind mai ușoară, s'a întrebuițat pentru părțile înalte. Crenele erau de piatră și, probabil, că camerele erau pardosite cu lespezi de piatră, de oarece se mai găsesc în lăuntru cetății.

Firește că aceste câteva date trebuiesc verificate și completate, prin cercetări și săpături arheologice speciale ce vor trebui să se facă cândva și la Poenari. Căci socotim că a sosit timpul ca astfel de cercetări și săpături să se întreprindă și la noi, precum s'a întreprins de Austriaci bunăoară la Suceava, unde un arhitect german, serios și zelos, a scos la iveală vechea cetate domnească a Moldovei, publicând paralele meritoase scrieri istorice și arheologice asupra

rezolvate. Meunier a declarat, că congregațiile nu-și bat capul cu legea adusă împotriva lor și-și bat joc de guvern. Multe congregațiuni s'au reconstruit după disolvarea lor, astfel călugărițele din Troyes, cari dau din nou instrucție, asemenea Redemptoriștii. Regulele și doctrina acestora nu s'au schimbat întru nimic. Prin urmare legea dela 1903 nu se execută de fel. Provoacă guvernul să ia dispoziții, ca congregațiile să nu mai poată fi reînființate.

Malvy declară, că școalele congregațiilor înfloresc și în prezent, ca și înainte de legea dela 1903. Iezuiții s'au reîntors iarăși la Paris.

Scopul reîntoarcerii lor este, să prindă copiii la ieșirea din școale și să-i câștige pentru confesiunea rom. catolică. Toate școalele iezuite din vechime există și azi, ca școale private. Sunt acte de ale prefecturilor, cari dovedesc, că 6114 școale au fost reînființate în aceleași edificii, cu toate că Clemenceau dăduse pe vremea sa ordinațiuni, ca prefectii să împiedece reînființarea lor. Malvy cere măsuri energice contra acestor stări.

Prim ministrul Briand răspunde într-o cuvântare foarte frumoasă acestor interpelații. Declară, că guvernul își dă toată silința să introducă școalele laice în locul celor clericale, și că nimic nu îndeamnă guvernul să-și schimbe politica sa școlară. Guvernul însă nu poate împiedeca înființarea de școale noi, până ce există libertatea învățământului, căci monopol de învățământ nu este în Franța. Roagă Camera să nu se lase influențată de unele exagerări și-i cere votul de încredere.

Votarea s'a început într-o stare de iritație mare a Camerei, căci Briand a ieșit sub decursul votării pe culoare și a declarat, că numai în acel caz primește a rămânea și mai departe în fruntea guvernului, dacă va avea o majoritate curat republicană.

La votare guvernul a primit majoritatea, dar numai cu ajutorul progresiștilor, cari au dat 75 voturi, astfel a primit guvernul 296 voturi contra 221.

La a doua votare referitor la interpelația lui Malvy majoritatea guvernului a scăzut și mai mult, numărând numai 258 voturi contra 242.

Având progresiștii mare rol la aceste votări, este evident, că Briand nu are majoritatea republicanilor pe partea sa.

ei, — scrieri, cari, revăzute și completate, vor face obiectul unei monografii, ce se va tipări sub auspiciile Academiei Române. Se impune dar, ca ceea ce a făcut d. Romstoffer în Bucovina să se facă și la noi în țară de către cei chemați a iniția și conduce atari lucrări de interes științific și național.

Din carea vieței

Un om josnic se crede grozav, dacă a comis o răutate.

*

Sunt surâsuri cari produc râni mai adânci decât pumnalele.

*

Femeia poate ruina sau îmbogăți o casă.

*

Iartă omului în timpul vieței, dacă greșește; nu abia după ce moare.

*

Nevastă-ta să știe în totdeauna cum îți merge în afaceri.

Amăsurat ziselor lui deci, ar trebui să abdică.

Prietenii lui și prezidentul Fallières își dau toată silința să-l capaciteze să rămână și mai departe în fruntea afacerilor. După toate semnele însă, Briand nu se va lăsa înduplecat.

Demisia era să urmeze chiar Sâmbătă, dar înmormântarea generalului Brun, ministrul de războiu, i-a reținut dela aceasta, voind guvernul să ia parte la înmormântarea lui.

Afară de aceste motive însă, se susține, că căderea lui Briand este a se căuta în persoana ministrului de externe Pichon, cu politica căruia este nemulțumită opinia publică franceză. Intrevăderea dela Potsdam și nota Rusiei către China, sunt privite ca tot atâtea nesuccese ale politicii de externe ale lui Pichon și deci și ale guvernului Briand.

După unele zvonuri se crede, că criza se va putea evita prin înlocuirea lui Pichon cu Delcassé.

Candidații în locul lui Briand sunt Poincaré, Monis și Valle.

Fapte și lucruri din România

In chestia Lalescu

de Aurel C. Popovici

Câteva ziare ne întreabă stăruitor, pe noi, membrii „Cercului Românilor de peste munți”, ce credem în chestiunea tânărului Lalescu? Din parte-mi, iată ce am de spus, și cred că nu numai majoritatea, ci aproape totalitatea membrilor este de aceeași părere.

Cazul Lalescu nu are nici un fel de legătură cu chestiunea națională. El s'a ivit dintr-o măsură internă, administrativă a Statului Român luată de guvernul actual, măsură pe care actuala opozițiune o combate.

Se naște întrebarea: avem noi, — Românii de peste munți, cari n'am cerut sau n'am obținut recunoașterea legală a calității noastre de Români — dreptul de a face politică de partid în România, politică militantă? Eu știam și știu că nu-l avem, de-oarece Statul Român n'a abrogat acel articol din Constituție, îndeobște cunoscut, care pe noi ne obligă a cere recunoașterea noastră din partea Corpurilor Legiuitoare ale țării, dacă vrem să ne bucurăm aici de drepturi politice. De aceea eu, și aproape toți Românii de peste munți, locuitori aici, ne-am ferit — unii o viață întreagă — a lua parte la agitațiuni politice în presă, în întruniri electorale, în demonstrații de stradă ș. a.

Văd însă, că actualmente sunt ziare și particulari, cari susțin, de când cu cazul Lalescu, că noi deși nu am cerut sau obținut recunoașterea totuși am fi având toate drepturile politice. Este sau nu exactă această afirmațiune? Dela răspunsul la această întrebare atarnă toată afacerea Lalescu, întru cât e vorba de părerile noastre privitoare la ea. Numai că o chestiune de asemenea importanță politică nu se poate tranșa prin ziare și întruniri electorale, ci numai pe cale legislativă. Suntem foarte recunoscători tuturor celor ce ne manifestă, cu această ocazie, o deosebită generozitate susținând, că putem face în dragă voie și politică militantă, orice fel de politică. Cu toate acestea, câtă vreme bunăvoința lor frățească este în evidentă contradicție cu legile existente ale Statului român, noi nu putem uza de ea. Și iată de ce nu. Dacă am face uz de ea, unii din noi am avea, probabil consentimentul opozițiunii, dar ar trebui să suportăm și măsurile celor însărcinați a veghea ca legile țării să fie respectate de toți, și mai ales de noi, carl ne bucurăm, nu de protecția ei deocamdată, numai de ospitalitatea Statului român.

Când se vor găsi bărbați de Stat, cari să pună în practică bunele sentimente cari se manifestă acuma pentru noi, să schimbe adecă legile actuale în sensul ca ori-și-care Român, de ori unde ar fi el, prin faptul simplu că vine în România să aibă absolut toate drepturile politice, pe cari le au alegătorii români, — noi vom primi, cu cuvenită grațitudine, această manifestare de neobișnuită dragoste pentru noi.

Dar câtă vreme legile existente nu sunt abrogate, noi nu ne putem afirma ca cetățeni români. Prin urmare, dacă azi, noi mii și mii de Români transcarpatini din țară, am lua parte d. e. dlui Lalescu, noi am putea fi, probabil foarte utili, opozițiunii actuale. Dar nu-i mai puțin adevărat că în același timp am fi foarte inutili, poate chiar odioși Românilor actualmente chemați a veghea ca toți locuitorii României să-i respecte legile, bune-rele cum sunt.

Urmează dar că dacă ne-am amesteca în politica internă, o parte a cetățenilor din această țară ne-ar considera naționaliști entuziaști, dar o altă parte ar trebui să ne considere, cu drept cuvânt, un fel de anarhiști disprețuitori ai legilor Statului Român.

Cred dar, că fiecare om cu dreaptă judecată, fie el membru al ori căruia partid, va înțelege rezerva noastră, a tuturor Românilor nerecunoscuți legalmente Români, dar îngrijiiți și noi de soarta acestui Stat, geloși și noi de buna sa reputațiune de până acum în lumea civilizată.

Cât pentru Românii de peste munți deja recunoscuți în România, mai toți aparțin vreunui din partidele existente. Ei se pot pronunța — ca ori ce membru al vreunui partid.

Iar dacă este adevărat, că tânărul Lalescu a huiduit pe M. S. Regele României și armata țării, — cu acel tânăr, după a mea personală convingere, nici odată nu se vor solidariza compatrioții mei transilvăneni. Un Român, care, se dedă la o asemenea agitație criminală a ieșit el însuș din rândurile Românilor. N'are decât să supoarte singur, cu trista bravură, cu care a sfidat sentimentul nostru național al tuturor, urmările nesocotinței sale. Și sunt atât de sigur de ceea ce afirm, în cât desfid pe ori și cine să găsească între Românii din tot Ardealul și Țara Ungurească fie și numai câți-va oameni politici de seamă, cari să se solidarizeze cu Lalescu pe urma hui-dueliilor, la cari s'a dat.

REBUSURIMIRK

Frumusețe indiană. Frumusețea variază dela popor la popor. Pentru cei cari, din versurile poezilor, cunosc femeia ideală visată de noi, găsim poate interesant ca comparație, să dăm în traducere câteva versuri dintr'o celebră poezie indiană, prin care se celebrează frumusețea unei fecioare de pe țărmurile Gangelui:

„Dinții ei, zice poetul, sunt negri, strălucitori și bine înșirați, buzele ei sunt de culoarea scoarței fragede a mangustanului (brune); sprâncenele ei sunt ca două trunze de ale copacului imbo; ochii ei sunt strălucitori, nasul achilin, pielea îi este de un galben strălucitor, brațele în formă de arc; degetele-i lungi și flexibile seamănă cu spinii pădurilor; unghiile ei sunt perle, picioru-i se lățește pe pământ, iar mersul ei e mareș, ca al elefantului“.

Și nu rămâne decât să ne înamorăm de aceste nimfe cu dinți negri și umblând ca elefanții!

Dr. STEFAN TĂMĂȘDAN

medic univ. specialist în arta dentistică,

ARAD, vis-à-vis cu casa comitatului.

Palatul Fischer Eliz. Poarta II.

Consultații dela orele 8—12 a. m. și 3—6 d. a.

Litere — Arte — Științe

DE MULT...

„Aș vrea să nu mai fiu în clipa asta,
Căci nu mai ești draguț ca mai 'nainte!..“
Așa mi-ai zis. Îți mai aduci aminte??
Flori de cireși ne 'ncununau fereasta.

Și se topia amurgu'n raze sfinte
Colo pe deal, îmbujorându-i creasta;
Iar eu cântând, voiam s'alung năpasta...
Și mi te-am strâns la piept, sfios, cuminte!..

Am rătăcit apoi târziu în noapte.
La un părau ne-am dus. Mai ști tu, dragă,
Cum plopii toți rîdeau cu noi în șoapte?

Și ne credeam trăind pe-o lume nouă,
Când mi-ai grăit iubirea-ne întregă,
Și m'ai cuprins cu brațele-amândouă!..

Const. A. Giulescu.

O reformă socială

Sub acest titlu a ținut d. Gh. Șterba din București Duminecă după amiază în sala festivă a Seminarului o documentată și frumoasă conferință în chestia alcoolismului. Vorbește la început în linii generale despre alcool și alcoolism, arătând cât de greșite sunt părerile așa de înrădăcinate, la cei mari cât mai ales la cei mici, că băuturile alcoolice ar hrăni, ar întări, ar încălzi, ar lungi viața, etc. Arată legătura dintre alcool și boli, alcool și sărăcie, alcool și crime, dovedind și cu date statistice, ce mare rol joacă băuturile spirituoase, ele fiind direct sau indirect agenții provocatori ai boalelor, ai sărăciei, ai crimelor, etc.

Alcoolul producând atâtea rele în lume, s'a căutat încă din timpurile cele mai vechi să se lupte împotriva lui, propovăduindu-se cumpătarea. Societățile de cumpătare însă, ivite cu sgomot și dispărute mai târziu aproape cu desăvârșire, fără sgomot, n'au avut izbânzi însemnate de notat.

Pe la 1852 începe lupta împotriva alcoolismului cu mai multă tărie și cu o armă nouă, abținerea desăvârșită dela toate băuturile îmbățătoare.

Înainte de a vorbi însă de societățile, cari au întreprins arma cea nouă, care a reformat lupta împotriva vicelanului dușman, alcoolul, și care a adus și aduce din ce în ce mai multe victorii luptătorilor antialcoolici, d. Gh. Șterba a ținut să dovedească, că lupta împotriva alcoolismului e o datorie națională și că prin urmare nimeni, care își iubește țara și poporul, nu se poate da înapoi, nu poate sta cu mâinile în sân, privind cum răul crește și amenință poporul cu ruina morală, fizică și materială.

Oratorul a arătat deci, că poporul se razimă pe trei stâlpi mai de seamă: sănătatea publică, bunăstarea materială și moralitatea. Dacă unul din acești stâlpi e șubred, poporul nu poate merge bine înainte, iar dacă toți trei sunt amenințați cu dărîmarea, atunci poporul merge cu pași siguri spre ruina lui completă.

Ori, alcoolul și alcoolismul, nu numai că amenință acești 3 stâlpi, dar îi surpă chiar, cu încetul. Lupta împotriva alcoolismului e deci o datorie națională. Continuând, d. Șterba, arată că lupta antialcoolică e îndreptată în direcția de a introduce vederi mai sănătoase, obiceiuri mai bune și instalațiuni practice potrivite. Vederile mai curate, mai sănătoase se pot produce, luminând cât mai mult, prin vorbă și scris opinia publică asupra însemnătății luptei antialcoolice, căutând înlăturarea tuturor prejudecăților ce domnesc și arătând, că adevărata viață și fel de a trăi e numai acolo, unde alcoolul nu există și că numai sufletele nemânjite și neturbate de otrava băuturilor amestecate pot înțelege înălțimea și rostul cel adevărat, binecuvântat, al vieții.

Obiceiurile mai bune, se premeargă în întâul rând prin pilda vie a individului și a societății. Alcoolul producând obiceiurile rele, vicioase, e sigur, că pe măsura ce el va dispărea,

vor dispărea și obiceiurile rele, iar locul lor îl vor lua obiceiurile frumoase, bune. Instalațiuni practice potrivite, trebuie introduse treptat, treptat cu înaintarea victorioasă a luptei antialcoolice și pe măsură ce guvernele și statul vor înțelege, că lupta, ce se duce împotriva băuturilor alcoolice, e spre binele și fericirea oamenilor, poporului, și vor fi îndestul de lămurite, ca să vadă, că suma ce se încasează din taxele pe băuturile alcoolice, e cu totul neînsemnată față cu sumele cheltuite de stat direct și indirect cu aceste instalațiuni practice: căsuțe și automate cu lapte, cafele, lăptării și ceainării populare, săli de adăpostire a oamenilor sărmani în timpul iernii, chioșcuri cu limonăzi și ape gazoase, cărucioare, cari să ofere vara băuturi igienice, răcoritoare și iarna, băuturi calde nealcoolice, etc. Pentru cultura poporului: bibliotecile populare, casele de cetire, etc.

În legătură cu acestea, e reformarea restaurantelor și a cârciumelor, din cele dintâi înlăturând pe totul constrângerea de a bea și micșorând pe cât cu puțință, vinderea beuturilor alcoolice, obligând de pildă pe fiecare restaurator să aibe totdeauna și băuturi nealcoolice ca: limonăzi, ape minerale, lapte, ape gazoase, etc. pe care să le vândă cu prețuri moderate.

Reforma cârciumelor e mai grea și e nevoie de intervenții legislative. Aci, oratorul, spune pe scurt, despre legea creată de d. E. Costinescu, fostul ministru de finanțe al României și rezultatele ei bune. De mare folos mișcării antialcoolice, mai ales în ce privește reforma cârciumelor, ar fi crearea industriei vinurilor fără alcool. Începuturi s'au făcut cu bune rezultate în Elveția, Germania și de curând în Franța.

Către sfârșit, d. Gh. Șterba, arată și măsurile legislative și represive întreprinse de statele, unde lupta antialcoolică e în floare, de pildă America, Anglia, Suedia, Norvegia, Finlanda, Elveția. Aceste măsuri sunt:

1. *Legile represive.* 2. *Opțiunea locală.* 3. *Prohibițiunea.* Legile represive sunt toate acelea, cari caută să împiedece abuzurile de tot felul săvârșite de cârciumari sau reglementează orele de debit, îngreunează căpătarea licențelor, ia măsuri ca să fie mai asigurați de moralitatea cârciumarului etc. De pildă legea Costinescu.

Opțiunea locală e dreptul, ce se dă unui oraș, dacă voește sau nu, să aibe cârciume. E măsura cea mai dreaptă. Trebuie însă o mare cultură morală și antialcoolică, precum și luminarea opiniei publice, pentru ca o comună sau un oraș să poată lua o astfel de măsură. În sfârșit e prohibițiunea, oprirea prin lege a fabricării, importării și vânzării de beuturi alcoolice. Această măsură mântuitoare e introdusă numai în câteva state ale Americii și în Finlanda, unde nu a fost însă aprobată, până acum de Țarul Rusiei.

După ce ne-a dovedit întâiu, că e o datorie națională de a lupta contra alcoolismului, după ce ne-a arătat apoi diferitele mijloace de îndreptare, de refacere (o adevărată reformă socială) și măsurile, pe cari trebuie să le ia Statul, d. Gh. Șterba, se reîntoarce spre a vorbi despre societățile de abținere, între cari *Ordinul Bunilor Templieri* ocupă locul de frunte. Arată organizația și felul de luptă al Bunilor Templieri, reușind să dovedească, că într'adevăr lupta acestei societăți e cea mai puternică, fiind condusă de *Credință, Iubire, Speranță* și bazată pe altruismul cel mai ideal. De altcun și numărul cel mare de membri, peste 1 milion, precum și faptul, că *Ordinul* are secțiuni (loji) răspândite în toată lumea, sunt o dovadă bună. De 5 ani *Ordinul Bunilor Templieri* a fost introdus în România, unde progresează puternic, iar de un an în Transilvania, prin întemeierea celei dintâi loji românești: „*Andrei Șaguna*“.

Apropiindu-se de încheiere d. Gh. Șterba, îndeamnă publicul arădan să se intereseze de această luptă sfântă de renaștere, și pe urmă când se va fi convins de înaltul ideal întrezărit de cei cari luptă azi și care va fi ajuns de luptătorii de mai târziu, să le dea ajutorul lor necondiționat, spre mântuirea și fericirea poporului.

Reporter.

Scrisoare din München

(Două expoziții de tablouri)

München, Februarie.

Seria expozițiilor artistice s'a deschis în iarna acestui an de așa numitul „*Secession*“ și aduse de astădată colecția *Karl Haider și Heinrich v. Zügel*. Ambii, aproape aceiași în etate, și-au primit dezvoltarea talentelor sub aceleași vederi artistice în München, dar atingând punctul culminant al creațiunilor lor, nici măcar o singură trăsătură de penel nu dovedește școala lor aceeași de odinioară.

Karl Haider, însuflețitul peisagist și pictor de portrete, a rămas credincios, până'n zilele de azi, tehnicii bătrâne. Dar nu tot astfel e cu pictorul de animale *Zügel*, care, pe când la început se distingea prin faptul, că oile și vitele sale și le caracteriza cu sigurul penel, se alătură mai târziu la plaiu-air-ismul adaptat de Francezi, în care animalele devin numai niște obiecte valabile pentru virtuozitatea efecte de culoare și lumină. *Haider* oferă o eclatantă dovadă, cum că'n artă nu se consideră în ce mod și formă se cultivă tehnica picturii, ci că anume ce produce opera în întregimea ei.

Peisajurile lui *Haider* sunt creațiuni neperitoare, vecinice, ce-și cântă simfonia pe coardele înălțătoare și sărbătoritei stăpâne: *natura*. *Zügel*, în lupta pentru pictura modernă, a ajuns până la virtuos. El aparține actualității — *moder*.

*

În Ianuarie s'au împlinit cei 50 de ani, de când Împăratul Francisc Iosif I, se numără ca membru al societății artistice „*Kunstverein*“. Cu prilejul acestui jubileu, societatea a aranjat o expoziție:

Pictura veche vieneză (Altwiener-Malerei) și-a împlinit astfel un act de pietate, expunând chiar din epoca, în care Monarhul și-a petrecut cele mai frumoase zile ale vieții sale.

S'a expus pictura unui întreg secol. Începutul artei vieneze îl crează pictura miniatură. Era pe vremea congresului vienez, când grațioasa artă încurajată de Francezul *B. Isabey* și-a început cursul ei. *F. H. Füger* și *I. B. Lampi* sunt primii, cari la începutul secolului al 19-lea pășesc pe terenul artistic cu nostimele mici portrete Rococo, — iar *Michael Daffinger* creia în urmă un renume universal acestei delicate picturi și întrece fără seamăn de mult pe inițiatorul ei *Isabey*.

Dar, cea mai marcantă personalitate în istoria vechei picturi vieneze este *Ferdinand Georg Waldmüller* (1793—1865). Și nu e mult, decând acestui geniu i s'a dovedit întreaga recunoștință, ce i se datora. Numai cu câțiva ani în urmă, un portret de *Waldmüller* îl puteai cumpăra cu câteva sute de coroane — azi se cer zeci de mii pentru a fi plătite. S'a făcut adică descoperirea (ca la toți artiștii — abia după moarte), că operele sale sunt pentru dezvoltarea întregii picturi moderne de cea mai mare importanță, — el este întemeietorul plaiu-air-ismului. Înainte de ce Francezii au conceput această tehnică a picturii, el a nimicit lumina sombră de atelier și fetișoarele lui de țară cu obrăjorii rumeni îl arată, ca pe unul dintre cei dintâi, care-și permite să primească directă lumină solară. Și iarăși tipicul e că, această artă nu s'a bucurat de nici un succes la contemporanii săi; căci pictura vieneză cultiva pe vremea aceea sentimentalul *Genre* și astfel arta lui *Waldmüller* era imposibil să aducă roade.

Din această expoziție mai este de amintit acvarelistul *Rudolf de Alt*. Portretele și peisajele, ce privește pictura în culori de apă, nici până în zi de azi nu și-a găsit rivalii.

Expoziția a fost pentru publicul amator de artă un adevărat eveniment. Catalogul conținea peste 300 de opere, din care două din trei părți se găsec în poziunea suveranilor și aristocraților. E cert, că mult timp nu se mai oferi ocazia de a studia în întregimea ei pictura veche vieneză.

V. Barcianu.

Economie — — Industrie — — Comerț

Negoțul cu cărți românești

Societatea librarilor austro-ungari și-a serbat anul trecut jubileul de 50 de ani și cu prilejul acesta a publicat în organul său: „Oesterr.-ung. Buchhändler-Correspondenz“ un număr festiv cu un material bogat și foarte interesant, referitor la dezvoltarea negoțului cu cărți, cu lucruri de artă și muzicali, în Austro-Ungaria, între anii 1860—1910.

Articolul despre negoțul cu cărți românești îl scrie d. C. W. Krafft. D-sa este fiul cunoscutului librar-tipograf W. Krafft, atât de bine meritat pentru literatura română, și scrie cu multă cunoștință de cauză.

Iată, ce scrie d. Krafft:

„In general se poate zice, că icoana dezvoltării culturii românești este îmbucurătoare, dar negoțul cu cărți românești este de tot slab. Înainte de toate nu se poate desvolta sortimentarea. Cea mai mare parte din cărți nu apare în edituri, cari să se ocupe profesional cu librăria, ci se tipăresc de societăți și foarte adesea de către însuși autorul. Referințele de rabat sunt atât de nefavorabile, încât speșele de sortimentare se acoper numai arareori. Acestea sunt mai mari, ca ale comerțului cu cărți germane. Comisionari nu sunt, cari să adune comande și sortimentatorul este avizat să procure dela singuraticii editori autori, sub bandă și adesea cu recepere postală. Până când rabatul de 20% se considera de foarte avantajios, până atunci nu se poate desvolta negoțul cu cărți românești, ceea ce este în paguba literaturii române. Mișcarea librarilor germani de a introduce relații mai favorabile în privința rabatului, atât în interesul editorului, cât mai vârtos în interesul răspândirii mai mari a literaturii, au acceptat-o, în anii din urmă, pușinii editori-librari, aproape totodată proprietari de tipografii, și încep a-și oferi lucrările cu 30 și mai multe procente.

Când vor urma însă pe aceștia ceilalți, pe cari nu-i ating așa aproape aceste întrebări și griji de profesiune? Ar fi lucru așa de ușor să se folosească cineva de experiențele librarilor germani și să introducă aici, ceea ce a adus acolo fructe bune.

Cu dezvoltarea sortimentului românesc, s'ar ridica mână în mână și editarea, autorul n'ar mai fi nevoit să-și vândă însuși opurile, vânzarea cărților ar fi mai mare, prin aceasta ar fi mai mare venitul autorului, înainte de toate însă librării ar putea răspândi cu totul altfel cărțile în popor, de cum o fac astăzi și în chipul acesta, librăriile ar putea ajunge un factor cultural. Sortimentatorul lucră cu pierdere, nu există o firmă, care s'ar putea susține exclusiv cu sortimentul românesc. Astăzi — aceasta este sigur — negoțul de cărți pentru literatura română nu-l exerciază nime în extensiunea posibilă.

În regatul României negoțul de editură a făcut mari progrese în timpul din urmă. În București există firmele: *Socet et comp.* întemeiată la 1856, dela 1905 societate pe acții, cu filiale în Craiova, Iași, Ploiești. Firma îngrijește și vânzarea publicațiilor Academiei române; *Leon Alcalay* întemeiată la 1871, care a cumpărat și continuă publicarea „bibliotecii pentru toți“, din care au apărut până astăzi 500 numere; *Minerva* întemeiată ca așezământ de editură; în scurt timp ea a publicat o colecție însemnată de opuri beletristice; *Librăria școalelor C. Sfetea* (editor de cărți școlare); *Tipografia Guttenberg Iosif Göbl* (editură de cărți economice); *Librăria națională*; *Biroul universal A. D. Nițeanu*; *Ig. Herz* (calendar și romane de colportaj); precum și *Tipografia cărților bisericești*, menită exclusiv pentru editarea pentru Românii ortodoksi a cărților bisericești aprobate de sf. sinod.

Din Iași ar fi: *F. Șaraga*; *Iliescu, Grossu et comp.*; în Craiova *O. Samitca* și *D. Baras*; în Piatra *N. Mathilde et C. D. Gheorghiu*.

Aici putem aminti, că librării din România, au întemeiat, cu câțiva ani mai înainte, o societate pentru consolidarea relațiilor profesionale, care însă, durere, s'a desființat după scurtă viață, fără să se mai facă vre o încercare de renoirea societății.

În Ungaria trebuie să numim în locul prim pe cele două orașe săsești, Sibiiul și Brașovul, ca cele mai însemnate localități de editură românească.

În Sibiiu s'a înființat la 1850 prin mitropolitul de atunci Baron Șaguna, *Tipografia arhidiecezană*, cu deosebire pentru publicarea de cărți bisericești și școlare. Catalogul de editură arată 64 lucrări: — *Tipografia Jos. Drotleff* a publicat cărți de școală, *Henric Meltzer* câteva scrieri populare. — Editura ziarului *Lucașfărul* proprietar O. C. Tăslăuanu, întemeiată în Pesta la 1902, dela 1906 în Sibiiu; pe lângă distinsa foaie de familie, ilustrată, „*Lucașfărul*“, publică „*Biblioteca copiilor*“ și opuri de literatură frumoasă. — „*Asociațiunea*“ încă se ocupă cu publicarea de cărți pentru cultura poporului; în editura ei a apărut „*Dicționarul numirilor de localități cu populațiune română din Ungaria*“, care cuprinde și numirile germane și ungare.

Firma *W. Krafft*, întemeiată de Samuel Tiltsch, nașul proprietarului de acum, la 1826, se ocupă cu vânzarea de cărți românești din 1861. Despărțământul acesta l-a fondat *W. Krafft*, bătrânul, și l-a condus până la moartea sa 1908. El intrase numai decât în legătură cu librării din România; în 1877 fondă în Blaj o librărie românească, care după doi ani, trecu în proprietatea arhidiecezei gr. cat; dânsul a editat și cele dintâi cărți de părete școlare în limba română. În 1890 cumpără *Krafft* editura firmei *Erezii G. de Closius*, fondată la 1684, în care se aflau multe cărți bisericești și scrieri pentru popor; în 1903 a cumpărat editura „*Institutului tipografiei*“; mai ales scrieri pentru popor și tinerime. Din opurile de editură să pomenim primul și unicul Lexicon de conversație în limba română de dr. *C. Diaconovich: Enciclopedia română*, trei tomuri, format lexicon, 3160 pag. ilustrat și provăzut cu harte, și *Vocabular* german-român și român-german de dr. *D. P. Barcianu*, apărut în ediția a patra. Dintre cele patru Calendare românești, unul apare încă cu litere cirile în a. al 117 pentru 1910 (mai înainte editura *Closius*), un Calendar pentru familie „*Amicul poporului*“ pentru 1910 în an. al cincizelea. Catalogul românesc de editură cuprinde 200 lucrări, dintre cari 42 cu titere cirile.

Firma *H. Zeidner* din Brașov, întemeiată la 1867, a cumpărat editura *L. I. Haberl, Hienz, Römer et Kamner* și dela 1878 se ocupă și cu editură românească, de preferință cărți școlare (59 opuri) — *Librăria Ciurcu* din Brașov s'a fondat la 1880 de către frații *Ciurcu* și a editat în măsură mare scrieri și cărți populare. Actualul ei proprietar, *Ioan I. Ciurcu*, arată în catalogul de editură 296 scrieri. Din Brașov mai există *A. Mureșianu*, editura „*Gazetei Transilvaniei*“.

Librăria Seminarului din Blaj se ocupă mai ales cu edarea de cărți bisericești și școlare greco-catolice; *Biblioteca Diecezană* din Caransebeș publică și o bibliotecă populară, pe când cea din Arad a forțat în anii din urmă foarte mult negoțul de cărți școlare. În Arad mai amintim tipografia editoară „*Tribuna Poporului*“.

Tipografia „Aurora“, proprietar *A. Todoran*, s'a fondat în Gherla anul 1881; din 1894 se ocupă și cu editura. Catalogul ei arată 117 numeri, cele mai multe scrieri populare.

Librăria Universității I. Stein din Cluj, întemeiată la 1855 încă se ocupă cu edarea de cărți românești.

În Oravița a fondat *I. E. Țieranu* în 1872 o librărie românească și, pe lângă sortimentul de cărți românești, a editat și câteva opuri.

În *Bucovina* trebuie să amintim firma editoară „*Școala română*“, fondată la 1883. Ea publică cărți de școală și susține o filială în Câmpulung. Tot în Cernăuți există *Enric Pardini*, *Librăria Universității*, unde au apărut peste 40 scrieri, cele mai multe în editură de comisiune, și *Romuald Schally*, care se ocupă cu cărți de școală românești.

Trebuie să mai menționăm o librărie, care departe de țările locuite de Români, prin anii optzeci din veacul trecut, a publicat în editură opuri mai mari românești. Este firma *Paul Cieslar* în Graț.

Pe lângă numeroasele biblioteci mici populare, apărute în anii din urmă, merită a se aminti literatura calendaristică. Aceasta încă a luat un avânt mare.

INFORMAȚIUNI

Arad, 27 Februarie 1911.

De-ale noastre.

Prelegerea dlui Gh. Șterba despre alcoolism. Duminecă după amiază la orele 5 și-a ținut d. Gh. Șterba din București prelegerea sa publică asupra chestiei alcoolismului în sala festivă a seminarului din Arad. Prelegerea a fost foarte interesantă și d. Gh. Șterba, deși cam indispus în urma unei răceli, timp de 1 oră și jumătate a știut să lege atențiunea ascultătorilor săi atât prin căldura convingerii, ce străbătea din cuvintele sale, cât și prin argumentele puternice, cari îi susțineau teza. La rubrica științelor reporterul nostru redă aproape în întregime prelegerea d-lui Gh. Șterba, pe care o recomandăm cu deosebită căldură în atențiunea cetitorilor noștri. Cu durere trebuie însă să remarcăm, că afară de tinerimea institutului teologic-pedagogic, din societatea română a Aradului abia 10—12 persoane au fost de față. E rușinos lucrul acesta mai ales atunci, când un confrate al nostru vine din așa depărtări pentru a-și expune vederile, iar noi nici pentru un ceas nu putem aduce jertfa de a asculta o prelegere publică românească.

Potopul din Caraș-Severin. Două zile din capitală și unul din loc caută să compromită acțiunea de salvare, inițiată din tristul prilej al potopului, care în două rânduri, s'a năpustit asupra părților sudice ale comitatului nostru, prezentând situația ca și când aici s'ar fi întâmplat malversațiuni.

Pe baza datelor autentice, primite dela loc competent, putem declara toate aceste știri ca necorespunzătoare stărilor faptice și tendențioase.

Tocmai acum se termină lucrările evaluării pagubei suferite de locuitorii, care întrece suma de 6 milioane, ajutoare s'au adunat până la 22 Februarie 1911 în sumă de 706,577 cor. 20 fil., din cari abia 10% a pagubei se poate rebonifica. Dar nici aceasta în mod șablonatic, ci ținându-se seamă de situația celor păgubiți, având a primi mai mult ceice au pierdut totul, iar mai puțin ceice mai au ceva.

În mod provizoric s'au luat măsuri, ca nimeni să nu suferă și e neadevărat, că din cauza întârzierii acțiunii de salvare ar fi emigrat unii, iar alții ar fi perit de foame și înghețat.

Din banii adunați s'au spesat până acum numai 14 mii cor., pentru ajutorul momentan. Restul banilor sunt depuși. Și anume întreaga sumă adunată la ministrul internelor (401,628 cor.) e depusă la sucursula din Buda a băncii comerciale pestane, suma adunată la comitat e depusă la „*Banca populară din Lugoj*“ (177,521 cor., pe libelul 150) și la filiala „*Albina*“ din Lugoj (15,643 cor. pe libelul nr. 632). Iar 100,000 cor. votată de Comunitatea de avere însă nu s'a lichidat.

Astfel nu-i nici un motiv de băneli și nedumeriri.

„*Drapelul*“.

Repaus dominical. Reprezentanța comunală din Ferendia (c. Timiș), la stăruința capelanului Gheorghe Olde a hotărât cu unanimitate închiderea birturilor în zile de Dumineci și sărbători. Se așteaptă numai hotărârea dela comitat a hotărârei menite a scăpa mulți creștini de perire. Laudă conducătorilor.

Dela Românii din America. Un număr de 60 țărni români din satul Porcești comitatul Sibiiu, cari au emigrat în America de Nord și s'au stabilit în orașelul Garet, au fondat acolo prima societate română pentru asigurarea animalelor cu un capital inițial de 6000 coroane.

Petreteri.

Concertul Săliștenilor în Sebeșul-săsesc.

Ziua de 23 Februarie n. c. ne-a arătat din nou ce putere magică are cuvântul: Săliștea. Când îl auzim rostindu-se, în mintea noastră se trezesc nenumărate amintiri plăcute, iar în inimă încoltesc nădejdi într'un viitor mai bun. Pentru frumusețea și gingășia femeilor sale, Săliștea e de multă vreme vestită, dar în timpul mai nou pe lângă aceste însușiri alese, hărăzite — acestui picior de plaiu românesc, de providența divină — s'au mai adăugat altele și mai prețioase decât acelea.

În natură nimic nu se află în formă absolut perfectă, ci omul trebuie prin mintea sa să întregască lipsurile din natură. Precum se va lucra deci din partea oamenilor așa se vor împuțina și lipsurile acelea.

Se vede, că generațiile din Săliște n'au fost înzestrate de Dumnezeu numai cu calități trupești, ci și cu distinse calități sufletești. Frumusețea poate fi un simplu și întâmplător produs al naturii, dar grația și gingășia se pot produce și desvolta numai prin o acțiune sufletească. Acțiunea aceasta însă se poate porni numai din școală. Săliștea a fost fericită să aibă școala cea mai bună, în vremea când alte ținuturi românești nici sub amenințarea pedepsei nu voiau să jertfească nimic pentru întemeierea școalelor. Numai astfel ne putem explica, cum de în Săliște toate îndemnulurile bune și frumoase aflau teren fertil și bine pregătite.

Nu este o chestie mai importantă sulevată la noi ca în Săliște să nu fie prins rădăcini. Acolo aflăm în plină dezvoltare conștiința națională, care se manifestează pe toate terenele.

Pe om îl caracterizează poate mai mult țința spre care râvnește, decât mijloacele sau modalitățile ce și-le alege. Dacă e adevărat aceasta, atunci populația din Săliște trebuie caracterizată ca foarte idealistă. Într'adevăr, nicăieri nu se pun lucrurile la cale cu atâta tendință ideală, ca în Săliște. Pentru ceea ce reușesc mai bine acțiunile morale, decât acelea de ordin și interes material.

Cea mai nouă fază în viața poporului săliștenesc o constituie râvna spre dobândirea celei mai superioare țințe, care este *arta*. Cine înțelege pe deplin rostul artei, va putea pricepe cu câte greutate are să se lupte într'un sat o societate cu astfel de doriri.

Cu atât mai mari sunt deci meritele societății din Săliște, care în atâtea rânduri a dat eclatante dovezi, că prin bunăvoință și străduință se poate câștiga foarte mult.

A mai repeta laudele, ce s'au adus în trecut corului reuniunii române de cântări din Săliște, ne pare și fără scop și fără folos. În privința aceasta ajunge dacă constatăm, că îndată după vestirea concertului proiectat, interesul în public creștea din zi în zi, luând în ziua de 23 Februarie proporții miraculoase. Tot ce a avut Sebeșul și jurul său, până către Orăștie, pe Murăș în sus și către Mercurea, Ocna Sibiului, mai inteligent s'a adunat cu această ocaziune în localul de concert, care cu toată lărgimea lui n'a mai putut cuprinde publicul. Iar când a apărut corul mixt, compus din circa 50 de persoane, și a executat primul punct din program, însuflețirea publicului părea a nu mai avea margini. O astfel de manifestație românească n'a mai fost în acest oraș până acum.

Prejurile scumpe, din cauza multor spese, n'au fost în stare, ca să reducă [puterea] magică ce o are Săliștea asupra tuturor românilor de bine. Frații sălișteni, cari au reputat și în alte orașe succese mari, au rămas uimiți de manifestația aceasta românească într'un oraș, pe care ei îi credeau săsit și plin de certuri și neînțelegeri.

S'au convins acum atât dâștii cât și ceilalți streini, că toate uriciunile colportate prin ziarele noastre despre Sebeșul-săsesc au fost scrise cu patimă și cu scopul de a mistifica lucrurile. Autorii anonimi ai acelor corespondențe tendențioase se pot acum convinge, că rea faptă au făcut, când au umflat unele întâmplări de caracter pur local și obișnuite peste tot locul, și sper că pe viitor vor servi cu pana lor în mod cu mult mai frumos și mai folositor interesele comune și nimbul acestui oraș fruntaș. Să ne luăm cu toții exemplu dela frații sălișteni, cari prin subordinarea intereselor particulare celor generale au putut ajunge la o încheiere durabilă, prin care apoi au ajuns la prestațiuni de artă, cari au impus și streinilor

prezenți în număr destul de frumos la concertul din 23 l. c.

„Comitetul cercual al despărțământului Sebeș prin invitarea „Reuniunii române de cântări din Săliște“ ca să concerteze aici, a intenționat pe de-o parte formarea unei legături mai strânse între centrele românești, pe de altă parte a trezi prin pilde frumoase și în orașul acesta dimpreună cu jurul interes față cu instituțiile noastre culturale.

Succesul extraordinar reportat cu acest prilej ne-a dat cea mai eclatantă dovadă, că „Asociațiunea“ este cel mai bun mijloc de a-ne putea manifesta și de a ne putea înmulți comoara morală ce-o păstrăm cu toții în sufletele noastre, și ar fi de dorit ca fapta comitetului cercual din Sebeș să afle cât mai mulți imitatori între despărțământele „Asociațiunii“.

Cam cu cuvintele acestea a concretizat d. dr. Nicolae Comșa efectul și rezultatul acestei înfrățiri de muncă culturală-națională.

Comitetul cercual din Sebeș a luat în proiectul său de acțiune pentru anul acesta jubilar aranjarea mai multor festivități frumoase.

În numele acestui comitet apelez și cu acest prilej la toți oamenii de bine, ca să despartă de cauza mare culturală a neamului întreg diferite interese, cari le avem cu toții și într'un gând să lucrăm la zidirea templului culturai naționale. Dacă toți vom fi la locul nostru, în scurtă vreme viitorul poporului român din acest ținut va fi salvat.

Sebeșul-săsesc, 26 Febr. 1911.

Ioan Băilă,
secretarul desp.

Din patrie.

Înființarea unei școli de aviațiune la Oradea-Mare. Principele de Windischgrätz, președintele clubului de aviațiune, a luat hotărârea să înființeze la Oradea-Mare un aerodrom și o școală de aviațiune. Municipalitatea din Oradea-Mare a consimțit.

Proiect important referitor la iluminarea Budapestei. Consiliul municipal din Budapesta a început tratative cu ministrul de finanțe, Lukács, în privința realizării unui proiect important referitor la iluminatul orașului. Este vorba de construirea unei conducte dela Budapesta până la Sărmășel în Transilvania, distanța de 460 kilometri dela Budapesta. La Sărmășel se află surse bogate de gaze, cari urmează a fi utilizate pentru iluminatul Capitalei. Debitul surselor se ridică la un milion metri cubi de gaze pe zi. Dacă acest proiect va fi realizat, prețul iluminatului și încălzitului cu gaz, s'ar reduce la a treia parte, așa, că chiar populația cea mai săracă ar putea trage foloase pe urma înființării conductei.

E probabil, că proiectul se va realiza, dat fiind, că el corespunde planurilor ministrului de finanțe.

Expoziție Ungară în 1917? Ieri a apărut în Budapesta o broșură, în care se spune, că în anul 1917, Ungaria va organiza o mare expoziție națională. În curcările financiare de aci nu se dă crezământ știrii, de oare ce țara nu dispune de atâția bani.

Trăznet în iarnă. Alaltăieri s'a deslănțuit peste comuna mărginașă Cenadul-sărbesc o furtună puternică, ca în dric de vară. Nori grei se luminau din când în când de fulgere strălucitoare. Deodată mânia cerului s'a descărcat într'un trăznet îngrozitor asupra unei case dela marginea satului, ologind în treacăt o femeie bătrână, care stetea în prispă, și fulgerând în acelaș moment, doi copilași nevinovați ai cantonierului, unul de 6, celălalt de 4 ani, cari se jucau cu alți patru prieteni lângă drumul de fier.

E tragic, că pân' ce bietul tată se bocește la căpătâiul odoarelor sale ce zac pe catafalc, mama lor e la Budapesta, unde în acelaș ceas, când i-au murit copilașii, petrecea pe bolnava sa mamă, care murise cu o zi înainte la un spital, în drumul cel de pe urmă.

Din străinătate.

Spion german arestat în Austria. La Monte-Rione, în Tirol, în apropiere de graniță, a fost arestat un pictor german, prins că lua schițe după regiunea fortificată.

Strângerea relațiilor între Italia și Austria. Din inițiativa societăților studențești din Milano și Viena și în scopul unei mai cordiale apropieri între Italia și Austria, mai mulți profesori universitari italieni vor veni la Viena spre a ține o serie de conferințe de propagandă.

Criza exportului în România a produselor metalurgice austriace. Directorii uzinelor metalurgice austriace, cari își exportează produsele în România, au ținut o consfătuire în Viena, spre a aviza la măsurile de luat față de criza prin care trece acest export — datorită concurenței engleze, franceze, rusești și belgiene.

La această conferință au fost reprezentate și fabricile din Silesia de sus.

S'a adoptat o rezoluțiune, ca până la o nouă convocare, uzinele să nu coboare prețul sub acela al concurenței.

Succesul unui arhitect român în Viena. Mulți dintre cetitori cunosc, desigur, restaurantul din gara căilor ferate ale statului (Staatsbahnhof) din Viena: o sală mediocră răzimată pe 4 stâlpi, cu toate atributele de banalitate ale localurilor similare. Acest restaurant a fost acum adaptat radi al și nou instalat după proiectele d. Cesar Poppovici, și acum se găsește aci o sală de mâncare care oferă tot confortul, și deosebit de plăcută cum puține sunt în capitală chiar: o sofragerie ce invită și captivează, o masă la care te așezi bucuros și care îți dă iluzia că ești în casa proprie ori la vatra primitoare a unui prețin când te-a așteptat, un colț fermecător de intimitate. Joi seara a avut loc deschiderea, în prezența unui distins public invitat, funcționari din ministerii, arhitecți, artiști. A fost admirată arta cu care este aranjat interiorul, în stil nou: linii, colori, împărțire, material, toate de gust modern, mijloace simple în sine, care însă combinate original, variate armonice și aplicate invențios, produc un efect artistic surprinzător de gingaș. Nouă este și ideea de a rupe cu tradiția, care pare a fi crezut că un restaurant de gară, merit pentru oaspeți trecători, nu poate fi decât pustiu și rece ca o moară; dincontră, călătorului îi ținește mai bine decât oricui un loc de recreare peste timpul ce-i rămâne între două trenuri. Este incontestabil, că pentru cei ce vor intra în acest local înainte de ce pleacă din Viena, interiorul creat de d. Cesar Poppovici adaugă o ultimă notă, nouă și din cele mai seducătoare la impresiile ce vor fi luat din metropola Habsburgilor.

D. Cesar Poppovici este născut în Viena dintr'o familie originară din Bănat. Tânăr încă, are deja nume cunoscut și este socotit între cei mai buni arhitecți ai capitalei; îndeosebi a produs interioruri de valoare artistică. Din lucrările sale vom numi: *Casa Popovici în Brașov*, *Cafeneaua și Scena Appollo în Viena*, și vom aminti, că la d. Poppovici au fost comandate proiectele pentru *Palatul artelor decorative dela Expoziția de vânat din Viena 1910*.

Succesul d-lui Cesar Popovici într'un oraș ca Viena este motiv de bucurie pentru toți Români.

Societatea pentru răspândirea poeziei. O frumoasă reacțiune s'a pornit în lumea engleză împotriva materialismului specific și totodată cultivat de rasa britanică. E vorba de o societate de poezie întemeiată de curând la Londra, cu secții și comitete regionale „pentru a cultiva iubirea de poezie în sufletul omului“ căci „într'o societate materialistă e o trebuință însemnată de a conserva partea imaginativă a vieții omenești“. Și-a ținut cel dintâiu congres anual și ține în oraș „meetinguri“ pentru populația de suburbie, meetinguri în cari se pledează pentru apropierea sufletului de poezie.

Pe data, ce această reacțiune a trebuit să se facă în Anglia de oameni, cari poartă grijă pentru sufletul unui popor, își poate închipui ori cine acest pas drept un strigăt de alarmă împotriva materialismului, care poate fi păgubitor pentru viitorul unui popor atunci, când trece anumite margini.

Demersurile regelui Gheorge pentru anexarea Cretei. Regele George al Greciei, îndată după întrevăderea sa, la Corfu, cu împăratul Wilhelm se va duce la Roma, spre a stărui acolo pentru anexarea Cretei la Grecia.

Ciocnire între trupele germane și populația insulei Ponope. Trupele germane care se află pe insula Ponope s'au ciocnit cu indigenții. Au căzut în luptă 4 germani și 5 indigeni. Rebelii au răspuns foarte aprig la focurile armatei germane. Au fost arestați 280 indigeni.

Executarea unei criminale. Din Insterberg vine știrea, că Sâmbătă a fost executată servitoarea Milcovici care comitând mai multe asasinat a fost condamnată la moarte. Călaul era îmbrăcat în frac și pe mâini avea mănuși albe. Când condamnată a sosit înaintea ghilotinei, s'a trântit la pământ, astfel cu ajutorii călaului au trebuit să o ridice cu forța și să-i țină capul pe butuc.

Mascagni la Roma. Marele compozitor Mascagni a fost invitat de către Nathan, primarul Romei să vie la Roma să dirijeze prima reprezentare a operei Isabeau.

Un proces al comercianților contra atitudinii guvernului rusesc. Din Petersburg se anunță, că 65 mari comercianți și mari industriași — reprezentând un capital de peste 500 milioane — publică în ziare o scrisoare deschisă, prin care, deși desaprobă greva studențească, protestează totuși contra atitudinii brutale a guvernului față de tineretul universitar.

Agitația din Albania. O sângeroasă ciocnire s'a produs, la Banieka, între o bandă albaneză și un detașament de trupe.

Acesta din urmă a avut numeroși morți și răniți.

Un oraș cosmopolit. După recensământul din urmă, dintre cei 3,500,000 locuitori ai orașului New-York numai 737,447 sunt Americani, adică din părinți născuți în America, restul îl formează 639,000 Germani, 595,210 Irlandezi, 262,864 din Austro-Ungaria. Astfel localitatea cea mai împopulată a Statelor-unite este totodată cel mai mare oraș irlandez, și urmează imediat după Berlin și Hamburg între orașele germane, are locul al 4-lea între cele austro-ungare, și este cu cei 672,776 Ovrei ai săi în același timp metropola israelismului. (În Europa, Varșovia are cel mai mare număr de Ovrei: 262,864.)

Procesul ministerului Stambulow. În ședința secretă generalul Sawov a declarat, că învinuirile aduse lui, că la Paris și-ar fi petrecut numai, sunt nebazate. Promite, că înaintea judecătoriei va numi pe mandatarul său. Se crede, că face aluzie la regele Ferdinand, care l-a însărcinat cu această misiune. Procesul decurge mai departe fără mult interes, căci raportorul comisiei, Girginew, face un rezumat al pertractărilor de până acum și stabilește, că Camera de aici înaintea n'are decât datoria să hotărască aducerea acuzațiilor înaintea judecătoriei ordinare.

Starea financiară a ex-sultanului. Ex-sultanul Abdul Hamid se află într'o situație financiară penibilă. Dânsul nici până azi n'a putut ridica suma de 60.000 funți turcești depuși la sucursula din Constantinopol a creditului Lyonez.

Documentele necesare pentru ridicarea banilor sunt gata iscălite de ex-sultan. Banii îi va primi guvernul, care apoi îi va preda ex-sultanului.

Este interesant, că lângă iscălitura cu caractere turcești, ex-sultanul a scris și inițialele numelui său cu litere latine.

Regele Italiei, autorul unei monografii. Numismat pasionat și posesorul unei colecții bogate, regele Victor Emanuel al Italiei și-a propus a face catalogul complet al tuturor monetelor bătute în Italia, sau de Italiani în țări străine, dela începutul evului mediu până la epoca noastră: un material enorm, pentru a fi adunat și clasat, reclamă multă paciență, o încordare a memoriei și o atențiune îndreptată spre toate amănuntele. Acum a eșit tomul I al acestui grandios „*Corpus nummorum Italicorum*”; sub titlul modest „Prima încercare a unui catalog” și este dedicat monetelor casei de Savoia. Fiu al timpului său, Victor Emanuel n'a voit să rămână străin de această renaștere intelectuală, care, alături de renașterea economică, caracterizează Italia modernă.

Plata lui Kant. Documente foarte interesante se publică în „Curiosități ale culturii” cari apar în Germania. Intre acestea pentru anul 1804 sunt câteva date asupra lui Kant. Marele filozof german, dacă nu cel mai mare cugetător al vremurilor primia anual 500 lei leață ca profesor de logică și metafizică la Universitate, încă 500 ca decan și rector, apoi lemne de foc, câți-va saci de grâu pe lângă 660 lei din caseta regală.

x Prăvălie nouă de ceasornice și juvaerice în edificiul școlii de fete din strada Weitzer János. Prețuri surprinzător de mici. Serviciu prompt. Repararea oroloagelor se face pe lângă garanție. Se roagă de sprijin binevoitor, pururea gata de serviciu, Vogel László orologier și juvaeriu. Arad în edificiul școlii de fete din str. Weitzer János.

BIBLIOGRAFII.

—x—

Au apărut și se pot procura dela Librăria diecezană din Arad:

Agârbiceanu I.: „In întuneric”, nuvele . . . 2.—
Luncianu M.: „In sărbători” nuvele . . . 1.50
Baltag Radu: „Feciorul” nuvele . . . 1.50
Hai să rădem, Almanahul revistei literare Minerva 1.—

Tschudi Clara: „Tinerețea Mariei Antoaneta —30
Boteni I.: „Drumuri” —30
Mosoch Sacher: „Buni și răi, gazetarii” . —30
Shakespeare W. „Regele Lear” tragedie în 5 acte și 25 tablouri —45
Tăslăuanu C. Oct. Informații literare culturale 1903—1911 2—
Iorga N. Studiu și documente cu privire la Istoria Românilor vol. XIX. 3—
Agârbiceanu I. Două iubiri 2—
„In clasa cultă. 1'80
Ghibu I. Ziaristica bisericească la Români 2—
Golescu Const.: Însemnările călătoriei mele făcută în anul 1824, 1825—1826 . . . 3—
Vioara din Bihor, Viorele, schițe și nuvele. 2—
Pestalozzi H. Leonar și Ghertruda, o carte pentru popor tradusă în românește și însoțită de o introducere de Ion A. Rădulescu-Pogoneanu 3'50
Stavri A. Luminișuri, poezii 2—
Poe Edgar, Ingropat de viu —10
Martig, Em. Psihologia pedagogică . . . 3'50
Plus de fiecare carte 10—20 fileri pentru porto poștal.

Albumul armatei române 27 tablouri frumos lucrate în mai multe colori în mărime de 42/52 Cor. 15—

Album. Amintiri din România, cu ocaziunea jubileului de 40 ani de Domnie a M. S. Regelui Carol I. în 18 tablouri colorate . . . Cor. 3—

Album, Amintiri din Războiul independenței 1877—1878 Cor. 2'50

ECONOMIE.

Bursa de mărfuri și efecte din Budapesta.

27 Februarie 1911.

Prețul cerealelor după 100 kgr. a fost următorul

Grâu nou

De Tisa	— — — —	23'85—24'20
Din comitatul Albei	— — — —	23'20—24—
De Pesta	— — — —	23'30—24'10
Bănățanesc	— — — —	23'20—23'35
De Bacica	— — — —	22'45—24'05
Secară de calitate I.	— — — —	16'20—16'30
Orzul de nutreț, calitate I.	— — — —	16'50—17—
Ovăs de calitate I.	— — — —	17'60—18—
Cucuruz	— — — —	11'50—11'90

FOIȚA ZIARULUI „ROMÂNUL”.

PIATRA MUERII

— Povestire din trecutul Bucovinei —

de Emil Grigorovitză

(12)

— Urmare —

Intre căptușelile de mătăsă ale jețurilor goale, era însă așezat trupul nefericitului căpitan Vrabie, cu capul sângeros lipit de umerii neînsuflețiți. Pe urma leagănului pășea cu ochii rătașiți, ținută în picioare numai cât în silă, prin doi bătrâni, cu fețele ofilite de durere, groază și desnădăjduire Măriaora.

Alături mergeau tatăl ei Buculei și cu mama lui Tudorică, cari pășiau mai mult în neștire de cât în voe, mișcând obositele lor picioare, numai ca să urmeze mortul lor, spre locul dreptății în cotro și pornise năpraznica hotărâre a credincioșilor Solceni și Olovețeni.

Cei care îi îndemnase la pasul acesta ciudat, era însă hătmanul orb Balea, care din ciasul întâlnirii cetelor sale de Humoreni cu horopsiții frați rămași în jurul ocnelor arse, le puse în cap la toți gândul, spre Siret, să aștepte acolo dreptatea domnului.

Și simțiau oamenii, că dreptate are să le iasă, când au aflat dela unul din răniți în lupta cu cei șapte fugari, că tot spre Siret au tabărit

și vinovații cei mari, călugărul cu preotul ocnelor și ajutorul lor Maxim.

*

Era aproape de sfințitul soarelui, când porțile cetății Siretelui să deschisera, să deie drumul jalnicei mulțimi de oameni frământați de dorul răzbunării. Pe mort l-au dus deadreptul la mănăstioara Sf. Treimi și l-au dat sub paza arhimandritului și preoților. Acolo s'au hotărât să rămână și femeile cu sleita văduvă a mortului. Ce era însă ființă bărbătească, s'a îndreptat cu îndârjală spre zidurile mănăstirii papistașe, hotărâți cu toții, să pună mâna pe făptuitorii jalei.

Zidurile ce încunjurau biserica Dominicanelor erau însă, cum am mai spus, adevărată cetate și ori cât de puțini ar fi fost după socoteala târgoveților apărătorii la număr, odată ce intrările erau încuiate, n'avea cum să între cineva în lăuntru. Și apoi de pe creasta zidurilor și de prin turnulețe, se iveau acum capete destule.

Ar fi trebuit să se înceapă cu suirea zidurilor groase și înalte, ca să le vie cineva de hac slujitorilor înarmați, lucru care nu părea tocmai lesnicios, mai ales, că aflăm și șanțuri adânci pline de apă din pârăul adus în jurul lor. Podul înaintea porții însă fusese tras în sus cu lanțuri și putea înțelege ori și cine, că pentru ca să ajungă treaba la urcatul zidului, era să se deie mai întâiu luptă cruntă cu săgețile celor de după ziduri și se știa, că acolo, în dosul meterezelor, un om plătia cât zece.

Va fi fost și judecata asta, care făcea, că

mulțimea pornită pe căutarea celor scăpați din mâinile Olovețenilor, să se aprinză și mai rău, mai ales, că vorbiau toți odată și nu se prea împăcau cu chibzuirile mai stămpărate ale bătrânilor. Căci aștia, aduși pe gânduri de vărsarea de sânge ce se făcuse la ocne, ar fi vrut să pună mâna pe fugari, fără să se facă prea mare zarvă. Decât turbarea oamenilor, mai ales a Solceniilor creștea mereu, căci nu puteau uita așa ușor, cum fură luați ca niște răufăcători, chiar în zi de sfântă sărbătoare, dintre zidurile lăcașului, de fură bătuți și puși în obezi, împreună cu căpitanul lor, în pragul sfintei biserici. Și se încrunta și îngroșa turbarea norodului la povestirea suferințelor ispășite prin goana, cu care au fost duși sărmanii, de cătră oamenii craiului, colo la ocne, la judecată și schinguirile sălbatică, prin care au trecut nenorociții în noaptea aceia și osândirea fulgerătoare a bietului căpitan în fața sărmanei sale mirese. Și, ca și cum vroia să adeverească chinuita ființă toate aceste strașnicii, iată că s'a arătat dinspre mănăstirea pravoslavnică, chipul Mărioarei însoțite de cele câteva femei ce se îndreptau cu bocet sfășeitor de tânguios spre poarta târgului.

Odată cu umbrele amurgului un dor nebun a cuprins-o pe biata nebună să plece 'napoi la Solca. În zadar o mângăiau ai ei, să rămână în târg, să aștepte îngroparea mortului, ea țipa într'una, cumcă vrea să-l caute pe iubitul ei, colo la Solca, la iconostasul bisericii, unde fuseseră cununați. . . . și câte alte aiureli îngrozitoare. Și a ieșit nenorocita femeie cu tovarășile ei în căm-

Piața grânelor din Aradul-Nou.

27 Februarie 1911.

S'a vândut azi:

Grâu	800 mm.	10:40	—	10:65
Orz	"	7:40	—	7:50
Ovăș	"	7:50	—	7:60
Secară	"	7:—	—	7:10
Cucuruz 300	"	4:70	—	4:80

Prețurile sunt socotite în coroane și după 50 kg.

Redactor responsabil: Atanasiu Hălmăgian.

Un candidat de avocat

cu praxă bună, află aplicare începând cu 1 Martie în cancelaria avocatului

dr. Iustin Marșieu,
Arad.

„BIHOREANA“, institut de credit și economii în Oradea-mare.

Concurs.

Direcțiunea institutului de credit și economii »BIHOREANA«, societate pe acții în Oradea-mare, publică concurs pentru ocuparea postului de **cassar** la centrală pe lângă salar anual de Cor. 2400, relut de cvartir Cor. 600 și tantiema statutară.

Reflectanții la acest post au să dovedească, că au absolvat școala comercială cu succes bun, etatea împlinită, cunoștința de limbi, praxa de până acuma făcută la institute de bani, că serviciul militar l'au presat și că sunt deplin sănătoși.

Cassarul ales are să depună 4000 cor. cauție la cassa institutului.

Petițiile instruate cu documentele necesare să se prezenteze în persoană directorului executiv: Dr. Coriolan Pap până la 15 Martie 1911 st. n.

Postul este a se ocupa cel mult până în 1 Aprilie st. n.

Direcțiunea.

„CRIȘANA“, institut de credit și de economii în Brad.

CONCURS.

Pentru ocuparea unui post de conducător-contabil la filiala institutului de credit și de economii „CRIȘANA“, ce se va deschide la Gurahont (com. Aradului), se publică concurs cu termin, până la 10 Martie 1911 st. n.

Salarul conducătorului-contabil se fixează în Cor. 1800, care cu timpul și dacă respectivul se va dovedi vrednic, i-se va mai putea urca, Cor. 400, bani de cvartir; în afară de aceasta mai primește 6 cvincvenale à 10%, după salarul fundamental și tantiemă statutară.

Dela reflectanții la postul din chestiune se recere ca să fie absolvat o școală superioară de comerț cu examen de maturitate, să poseadă în afară de limba română, limba maghiară, eventual și cea germană, în scris și vorbit și să aibă atâta praxă de bancă și destoinicie ca să poată pe lângă săvârșirea lucrărilor de contabilitate și de carte funduară, conduce independent agendele înființând filiale.

Se cere mai departe a fi eliberat de serviciul militar activ.

Cel ales numai după un an de probă va fi denumit definitiv — când va fi înscris și la fondul de penziune al institutului — și va avea a depune o cauție de Cor. 2000, la intrarea în funcțiune.

Cererile dimpreună cu atestatele în original sau copie legalizată au a se înainta la subsemnata direcțiune în Brad, iar postul este a se ocupa la 1 Aprilie 1911 st. n.

Este în interesul recurentului a se prezenta în persoană.

Brad, 16 Faur 1911 st. n.

Direcțiunea.

Cumpăr

sau dau în schimb pentru alte obiecte:

Recipise de amanet,
aur, argint sdrobit și bijuterii,

Deutsch Izidor,
orologier și bijutier.

Arad, str. **Weitzer János.**
(Palatul Minorităților).

Magazinul de oroloage și bijuterii cel mai mare din Arad. Cea mai ieftină sursă de cumpărat. **Telefon 438.**

pia cuprinsă de velița nopții, urmându-și calea dorului ce o muncia în închipuirea rătăcită a sufletului ei pierdut. Și au tot resunat prin tăcerea nopții multă vreme încă pe urma sărmanelor muieri, plânsete sfâșietoare și amare.

În jurul zidurilor mănăstirii papistașe, însă, păzite acum din toate părțile de un chiag întreg de oameni, furnicau flăcări și bătrânii și povățuiți prin ce li se șoptia de orbul hătman Balea, se pregăteau de o treabă grea, de dreptate românească, prin care singură erau să se liniștească duhurile celor atât de greu ocăriți de mâna îndrăzneată a străinilor samovolnici. Și îndreptându-se în cete cu făclii aprinse, spre turnul mare au chemat, sunând de trei ori din corn pe cei din mănăstire, dându-li știre, că dacă vor preda de bună voie pe cei doi preoți papistași intrați decurând în sfântul locaș va fi cruțat și nimărui dintre slujitori nu i-se va întâmpla nici un rău. Unde nu, va fi prefăcut totul în cenușă, întocmai ca locașul ocnelor. Și fiindcă nici un răspuns nu s-a dat la aceste vorbe s'a făcut cetății papistașe impresurare în toată firea. Căci acum era chiar răsunare ce se pregătia și turbarea norodului nu mai avea margini.

Între aceste franciscanul roșu cu popa Clar și cu diacul Maxim, vedeau și ei ce li-se pregătește și știind prea bine că a se da de bună voie Moldovenilor, s'ar chema să-și deie zilele din mâni, s'au hotărât împreună cu cei câțiva călugări, precum și cu slujitorii mănăstirii, să-și vândă viața cât se poate de scump. Căci se mai sbătea o nădejde de scăpare în sufletul călugărilor și iacă de unde li-se trăgea ea.

Starițul mănăstirii lăsase celor rămași vorba de mângăere, că va ști să scape lăcașul sfânt de urgia pravoslavnică și să fie deci fără grije, că craiul Cazimir va găsi el chip și mijloc, să apere legea neamului său. Și în nădejdea asta s'au aruncat dar toții pe armele ce se găseau prin cămările mănăstirești, împărțindu-se cu ele, după felul cum știa fiecare să le mănuiască. Și prețuindu-și puterile au găsit că erau aproape douăzeci de bărbați buni de luptă, între cari călugări bătrâni și cei doi băiețandri poslașnici nu erau socotiți. Dar totuși au fost puși la treabă, adică la fertul smoalei, lucru ce pe vremurile acelea era cel mai strașnic și temut mijloc de apărare la locuri împresurate. Incolo împotrivirea avea să se facă cu arcul și cu praștia, de pe gangul ce înconjura zidurile pe din lăuntru, sus pe la crepăturile meterezelor. De acolo se putea lesne ajunge cu scara de suit, în creasta zidului adică colo, de unde puteau da praștiașii cu bucățile de cremene ascuțită doborând dușmanii din înălțime. Astfel protivnicul neatins de săgeata arcurilor, mai avea de întâmpinat moartea și din partea acestui soi de luptători.

Atât, că întunerecul nopții făcea apărarea anevoioasă, în vreme ce impresurătorii cu faciile lor umblau ca furnicile, încolo și încoace, ticluind, precum se putea înțelege din mișcările lor grabnice, plan ascuns, cum să deie năvală spre ziduri. Și cum papistașii își făceau socoteala, așa cum a venit și lucrul, dacă nu chiar și mai neașteptat. Căci și celce îi purta și puneau la treabă pe Moldoveni, se cam pricepea în meseria asta, fiindcă fusese cu Sas-Vodă pe la

Frații Fischer

fabricanți de pânză de sârmă, de impletitură pentru gard, de site și de saltele de sârmă

Arad, str. **József főherceg nr. 8.**
Fabrica: str. **Kossuth nr. 45.** Telefon 557.

Recomandă în atențiunea binevoitoare Onor. public magazinul său bine asortat cu tot felul de obiecte de specialitate cu prețuri afară de orice concurență.

Preț-curent la dorință să trimită gratuit.

Cele mai noi susceperi de

plăci pentru gramofon:

Hulló falevél

din „**Ézigányszerelem**“ și din „**Balkáni hercegnő**“

se capătă la

Koch Dániel

Arad, str. **Deák-Ferencz.**

Vis-à-vis de hotelul „**Crucea albă**“.

Un candidat de avocat

află numai decât aplicare în cancelaria subserisului.

1. Condițiuni foarte favorabile.
2. Praxă variată.

Dr. George Gërda,

avocat, juriscenzultul institutului „**Făgețana**“, Făget.

cetățile nemțești. Și moș Bulbuc povățuitorul, măcar că-și lăsase acolo brațul drept, dar se alesese cu sama lucrurilor și asta le venia acum minunat de bine gîtoșilor nedepriși cu așa fel de luptă.

Oblicind dela o vreme unchiașul cu ochii săi de mătă sălbatecă, cam în ce loc se tot imbulzesc cei din cerdacul meterezelor, a rânduit o samă dintre oameni, să se mai învârtă pe la turnul porței mari de intrare, iar pe alții i-a trimis pe la cea din dos chip, ca și cum aceștia ar cerca să pună drugii largi peste șanț, tot prefăcându-se că vor să împingă dincolo o scară de urcat zidurile. Și asta chiar nu era decât mo-meală. Căci cei din mănăstire vedeau, deși nu înțelegeau, ce se petrece și trăgeau vârtos din praștii și arcuri, dar șireții din afară se fereau cu multă iscusință pe după dulapii, cari se părea că-i așează pe la șanțuri, de săgețile și pietrele de sus. În timpul acesta însă acolo, unde credeai că nu mișcă nimica, mâna, sau mai bine zis capul meșterului Bulbuc, făcea ce făcea fără ca cei din mănăstire să bage măcar ceva de de samă, câțiva flăcăi sprinteni s'au furișat prin șanț, trecând apa pe făcute și cu o sfoară nu prea groasă, la capătul căreia era legat un cârlig ascuțit învălit în călți, au ajuns din câteva zvrălituri creasta acoperișului de lemn a unui turnuleț uitat. Într'o clipă s'a și acățat de sfoara înțepenită repede un flăcău pe zid în sus și trăgând după sine o scară cu spițele înodate în frânghii, a înlesnit pe ceilalți flăcăi să urce nevăzuți și ei zidul și să se strecoare tiptil în ograda mănăstirii. (Va urma)

TIPOGRAFIA DIECEZANĂ

ARAD, STR. BATTYÁNYI 2.

Asortată fiind cu cel mai variu și mai modern material pentru lucrări ce ating arta tipografică, se recomandă a executa tot felul de tipărituri ca : Documente, liste de escompt percepțiuni și erogațiuni, invitații pentru petreceri.

Grill Károly
lăcătuș-tehnic, mașinist.
Világos (Casa proprie.)

Primește orice comandă de specialitate, d. e.: părți trebuincioase la edificii, garduri de fier și gratii de morminte. Cuptoare, modelul cel mai nou de cea mai frumoasă și cea mai bună execuție. Cumpene, greutate și mașini economice. — Stropitoare de vie se capătă și se reparaază cu pricepere. Cu plăcere dau planuri și proiect de spese.

Grill Károly
lăcătuș-tehnic, mașinist.
Világos (Casa proprie.)

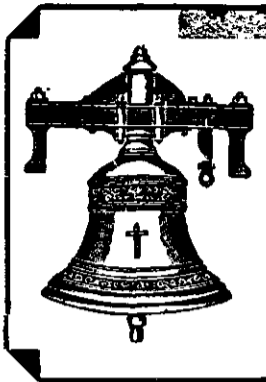
Frideric Hönig

turnătorie, fabrică de clopote și metal, aranjată pe motor de vapor

Arad, strada Rákoczi nr. 11—28.

Fondat la 1840.

— Premiat la 1890 cu cea mai mare medalie de stat. —

Cu garanție pe mai mulți ani și pe lângă cele mai favorabile condiții de platire — recomandă clopotele sale cu patentă ces. și reg. invenție proprie, cari au avantajul că față cu ori-ce alte clopote la turnarea unui și aceluiaș tare și cu sunet adânc — se face o economie de 20—30% la greutatea metalului. Recomandă totodată clopote de fer ce se pot învărti și postamente de fer, prin a căror întrebuițare clopotele se pot scuti de crepat chiar și cele mai mari clopote se pot trage fără să se clatine turnul. Recomandă apoi transformarea clopotelor vechi în coroană de fer, ce se pot învărti cum și turnarea din nou a clopotelor vechi sau schimbarea lor cu clopote nouă pe lângă o suprasolvire neînsemnată.

Liste de prețuri și cu ilustrațiuni — la dorință se trimit gratis.

Mare asortiment
de

ghete de bal

în culoarea aurului, din atlas
albastru și trandafiriu, din
piele de lack și chevreaux

la

Weinberger János

cel mai distins magazin de ghete.

ARAD, Andrassy-tér nr. 20.

25 (11)

Singurul compactor român!

Am onoare a aduce la cunoștința on. public român din Arad și provincie, că am arangiat din nou atelierul meu cu cele mai

- moderne mașini și material**
 privitor la această branșe,

precum execut cu diligență și pe lângă cele mai moderate prețuri: **decorații pentru cărți bisericești, albumuri pentru fotografii, note și gramatom, panglice la cununii funebreale și tot felul de lucrări atingătoare de această branșe.**

Bazându-mă pe sprijinul on. public român, sperând că mă vor cercetă și încuraja cu comanda am rămas cu deosebită stimă:

::: IUSTIN ARDELEAN, compactor :::

ARAD, strada Weitzer János Nr. 13 vis-à-vis de poștă.

La administrația ziarului

„Românul“

se primesc anunțuri cu prețurile
cele mai moderate.

Aviz.

Înștiințăm respectuos Onor. public că am luat

Prăvălia de modă pentru bărbați și femei

a lui **Lantos József, Arad, Andrassy-tér nr. 20, sub cele mai favorabile condițiuni.** Considerând acest prilej bun, suntem în situația să oferim toate mărfurile din magazin cu prețurile cu cari s'au procurat.

Rugăm cu cel mai profund respect valorosul sprijin al stim. public

Gross și Lapikás.

Localitatea de prăvălie se închiriază.